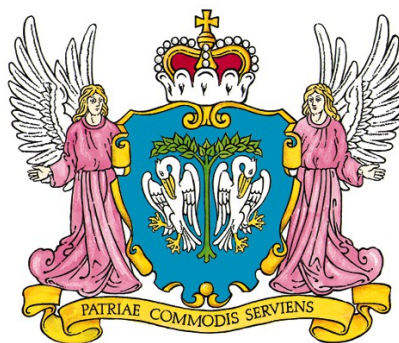

ŁOWICZ

**SPRAWOZDANIE Z GMINNEGO PROGRAMU
OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA ŁOWICZA
NA LATA 2015 - 2018
ZA OKRES OD LISTOPADA 2015 ROKU
DO GRUDNIA 2017 ROKU**

Sporządził:
Inspektor
Wydziału Spraw Komunalnych
Urzędu Miejskiego w Łowiczu

Piotr Kosiorek

Łowicz, wrzesień 2018 r.

Spis treści:

1. Podstawa prawna wykonania sprawozdania.....	3
2. Cel i zakres opracowania.....	4
3. Okres czasowy obejmujący sprawozdanie.....	4
4. Realizacja celów, kierunków i działań wskazanych w Programie.....	4
5. Środki finansowe uzyskane na realizację Programu.....	60
6. Podsumowanie.....	61

1. Podstawa prawna wykonania sprawozdania

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r. poz. 2187 ze zm.) nakłada na Burmistrza sporządzenie na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami.

Program opieki nad zabytkami ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wywiązując się ustawowego obowiązku, Rada Miejska w Łowiczu Uchwałą Nr XII/83/2015 z dnia 27 sierpnia 2015 roku przyjęła „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Łowicza na lata 2015 – 2018”.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r. poz. 2187 ze zm.) z realizacji programu Burmistrz sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się radzie gminy.

Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Cel i zakres opracowania

Głównym celem opracowania Gminnego Programu Opieki nad zabytkami Miasta Łowicza na lata 2015 – 2018 jest odpowiednie kształtowanie sfery dziedzictwa kulturowego i eksponowanie wysokich walorów kulturowych, co przyczyni się do upowszechniania kultury, zacieśniania więzi lokalnych, podtrzymywania tradycji i podniesienia atrakcyjności turystycznej.

Zakładanym efektem wdrażania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Łowicza na lata 2015 – 2018 jest poprawa stanu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, podniesienie ich rangi oraz kształtowanie produktów regionalnych i wzmocnienie tradycji etnograficznych, co wpłynie na aktywizację mieszkańców w działaniach na rzecz zachowania regionalnego dziedzictwa.

Narzędziem zmierzającym do osiągnięcia założonych efektów jest ustalenie możliwości pozyskiwania środków finansowych na działania związane z zachowaniem materialnego i niematerialnego dziedzictwa.

Głównym celem niniejszego sprawozdania jest analiza i ocena realizacji celów i działań zapisanych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Łowicza na lata 2015 – 2018. Zamierzeniem opracowywanego sprawozdania jest ponadto zestawienie działań na rzecz zachowania i ochrony cennego dziedzictwa kulturowego oraz kreowania wartości i walorów miasta Łowicza. W tym celu dokonano opisu zadań ujętych w Programie, wynikających z celu strategicznego i operacyjnego.

3. Okres czasowy obejmujący sprawozdanie

Sprawozdanie z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Łowicza na lata 2015 – 2018 obejmuje okres sprawozdawczy od listopada 2015 roku do grudnia 2017 roku.

4. Realizacja celów, kierunków i działań wskazanych w Programie

Z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Łowicza wynika, że Miasto Łowicz posiada bogate walory dziedzictwa kulturowego o znaczącej randze, które należy chronić i jednocześnie odpowiednio wykorzystywać i udostępniać społeczeństwu. Program uwzględnia ochronę walorów i wartości materialnych i niematerialnych przy jednoczesnym ich wykorzystaniu jako czynnik rozwoju obszaru Miasta Łowicza.

Program wskazuje jeden cel strategiczny i jeden cel operacyjny:

Cel strategiczny:

Cenne dziedzictwo kulturowe Miasta Łowicz podstawą dumy i motywem rozwoju

Cel operacyjny:

Kreowanie wartości i walorów Miasta Łowicza

W Programie wskazano ponadto 3 główne działania, w ramach których przedstawiono szereg zadań, których realizację opisano poniżej.

Działanie 1

Zachowanie ciągłości cennych wartości dziedzictwa kulturowego

Zadania

- ***Zintegrowana – kompleksowa rewitalizacja tkanki urbanistycznej***

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Łowicza” wskazuje, iż w celu zachowania cennego dziedzictwa kulturowego na terenie Miasta Łowicza są tworzone warunki i procedury wspierające rewitalizację, rewaloryzacje i remonty obszarów i obiektów zabytkowych. Mając na uwadze powyższe Rada Miejska w Łowiczu Uchwałą Nr XVI/111/2015 z dnia 16 listopada 2015 r. przyjęła „Zintegrowany Program Rewitalizacji Miasta Łowicza”. Program zawiera zasady kształtowania krajobrazu kulturowego i rewitalizacji miasta, określając jednocześnie obszary rewitalizacji. Stanowi również podstawę opracowania aktów wykonawczych w procesie rewitalizacji. Celem prowadzonych działań wynikających z Programu jest kompleksowa materialno – przestrzenna modernizacja budynków oraz przestrzeni i infrastruktury publicznej. Główne kierunki działań rewitalizacyjnych to stworzenie sieci unikatowych ośrodków historycznych i poddanie ich działaniom rewitalizacyjnym.

W Programie wskazano 19 obszarów w których przeprowadzono działania rewitalizacyjne lub zaplanowano takie działania. Do ww. obszarów należy:

- Obszar nr 1: Centrum – powierzchnia 12,65 ha;
- Obszar nr 2: Osiedle Noakowskiego – powierzchnia 2,64 ha;
- Obszar nr 3: Teren usług zdrowia – powierzchnia 2,19 ha;
- Obszar nr 4: Teren w obrębie dawnego zespołu klasztornego o. Dominikanów – powierzchnia 10,51 ha;
- Obszar nr 5 i 5a: Błonie – powierzchnia 9,22 ha;
- Obszar 6 i 6a: Błonie – powierzchnia 7,00 ha;

- Obszar nr 7: Centrum miasta – powierzchnia 9,68 ha;
- Obszar nr 8: Centrum – teren historycznej zabudowy miejskiej, historyczny rynek – 11,48 ha;
- Obszar nr 9: Teren w centrum pomiędzy Al. Sienkiewicza i Zduńską – powierzchnia 7,3 ha;
- Obszar nr 10: Obszar centrum – Muzeum, Osiedle Tkaczew – powierzchnia 12,65 ha;
- Obszar nr 11 i 11a: Teren w centrum – w obrębie dawnej poczty konnej – powierzchnia 21,05 ha;
- Obszar nr 12: Teren w centrum w okolicy zespołu klasztornego Bernardynek, obszar po WSZP, Pasaż Grabskiego i osiedla S. Starzyńskiego – powierzchnia 17,9 ha;
- Obszar nr 13 i 13a: Obszar w obrębie ulic Kaliskiej i 1 Maja – powierzchnia 13,4 ha;
- Obszar nr 14: Teren osiedla Kostka powierzchnia 6,29 ha;
- Obszar nr 15: Teren w okolicy zespołu klasztornego Bernardynów i osiedla Broniewskiego – powierzchnia 7,18 ha;
- Obszar nr 16: Teren centralny w obrębie kościoła św. Ducha i osiedla H. Dąbrowskiego – powierzchnia 12,93 ha;
- Obszar nr 17: Obszar w obrębie ul. Mickiewicza – powierzchnia 6,91 ha;
- Obszar nr 18: Obszar pomiędzy ul. Prymasowską a Tuszewską – powierzchnia 7,45 ha;
- Obszar nr 19: Teren w obrębie ulic Jana Pawła i W. Broniewskiego – powierzchnia 8,97 ha.

Szczegółowy opis wszystkich obszarów jest zawarty w Zintegrowanym Programie Rewitalizacji.

„Zintegrowany Program Rewitalizacji Miasta Łowicza” został zmieniony Uchwałą Rady Miejskiej w Łowiczu Nr XIX/131/2016 z dnia 26 stycznia 2016 r. Zmiana dotyczyła dodania nowego rozdziału pn. „Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych”. W przedmiotowej liście zostały zawarte następujące przedsięwzięcia:

- Rewitalizacja przestrzeni publicznej i budynków w Śródmieściu;
- Przebudowa otoczenia dworca PKP w obrębie ul. Dworcowej;
- Przebudowa układu komunikacyjnego związana z budową wiaduktu;
- Budowa Sali widowiskowej na terenie ŁOK przy ul. Podrzecznej 20;
- Zagospodarowanie nieruchomości przy ul. Kaliskiej 5 na działalność społeczno – gospodarczą i rekreacyjną.

▪ ***Promowanie Bazyliki Katedralnej uznanej przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za pomnik historii***

Bazylika Katedralna w Łowiczu, zwana również „Wawelem Mazowsza” to najcenniejszy zabytek miasta. Na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 października 2012 r. Bazylika Katedralna (dawna Kolegiata Prymasowska) pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny została uznana za pomnik historii.

Celem ochrony pomnika historii jest zachowanie, ze względu na wartości historyczne, artystyczne, materialne i niematerialne, cennego obiektu architektury sakralnej o bogatym wyposażeniu w dzieła sztuki, autorstwa najwybitniejszych artystów Rzeczypospolitej pomiędzy XVI i XVIII w. – będącego dawną świątynią rezydencjonalną, a także nekropolią arcybiskupów gnieźnieńskich i Prymasów Polski, pełniących podczas elekcji i w okresach bezkrólewia funkcję interreksów Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Obszar pomnika historii „Łowicz – Bazylika Katedralna (dawna Kolegiata Prymasowska) pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny” obejmuje budynek kościoła kolegiackiego, dzwonicę-bramę, bramę główną, trzy bramy pomocnicze, tzw. sygnaturkę umarłych oraz teren dawnego cmentarza przykościelnego. Granica pomnika przebiega wzdłuż otaczającego świątynię ogrodzenia i pokrywa się z obszarem działki ewidencyjnej nr 2095. Przy Bazylice Katedralnej wykonano oznakowanie informujące o nadaniu jej wysokiej formy ochrony zabytków, tj. Pomnika Historii.

Fot. Bazylika Katedralna w Łowiczu

Fot. Oznaczenie Bazyliki Katedralnej jako Pomnika Historii

Podniesienie rangi Bazyliki Katedralnej stworzyło duże możliwości pozyskania środków finansowych na rewaloryzację i szereg remontów w obiekcie. Zadania, koszty oraz źródła finansowania omówiono w późniejszych punktach sprawozdania.

W 2017 r., zespół pałacowo – ogrodowy w Nieborowie i ogród sentymalnie – romantyczny w Arkadii zostały również wpisane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na listę Pomników Historii.

▪ ***Utworzenie parku kulturowego***

Park kulturowy jest jedną z czterech form ochrony zabytków. Wprowadzenie tej formy ochrony podnosi prestiż obszaru i przyczynia się do większych możliwości pozyskania środków finansowych na przeprowadzenie kompleksowej rewitalizacji obszaru objętego granicami parku.

Zgodnie z art. 16 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.), Rada gminy, po zasięgnięciu opinii

wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

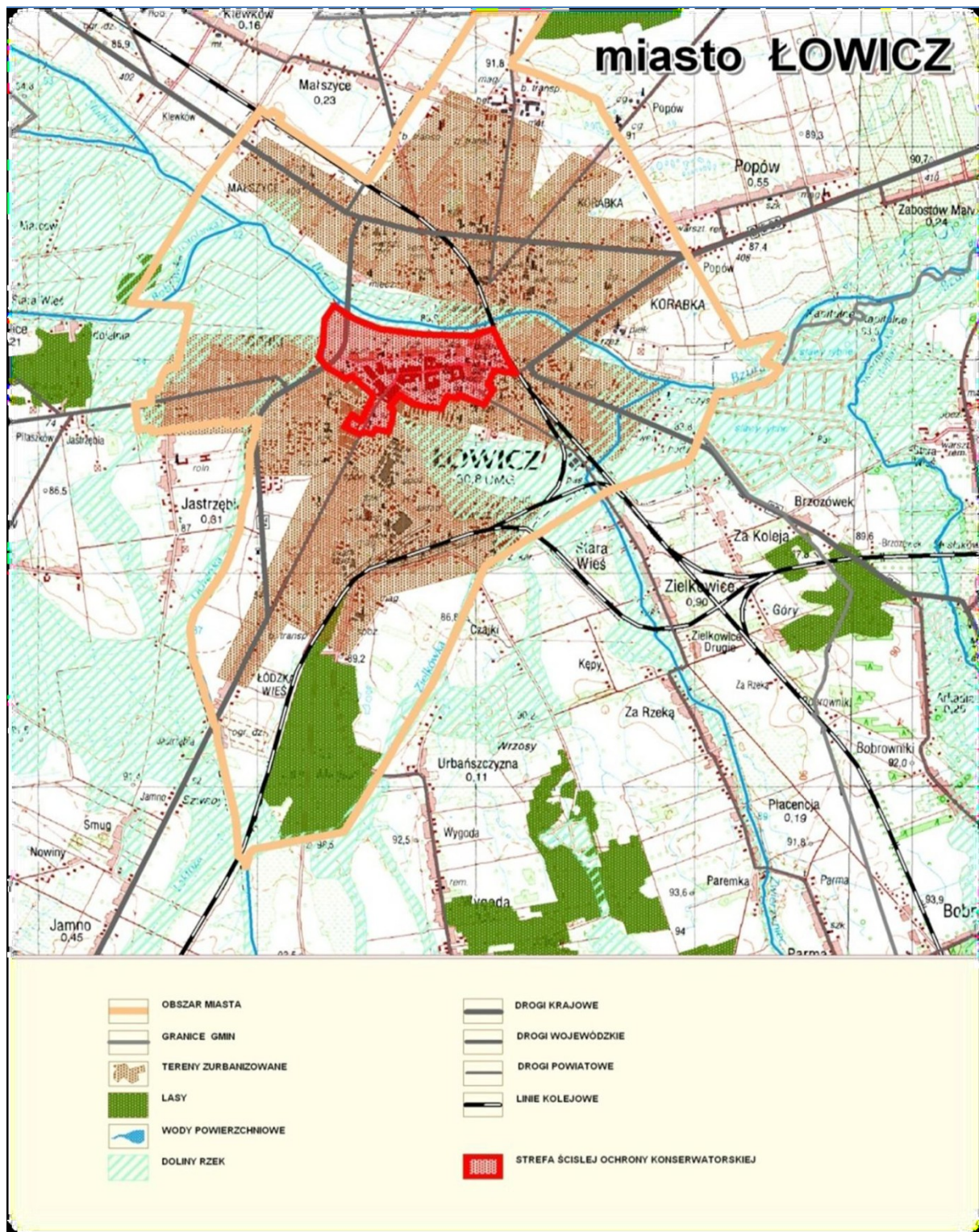
Mając na uwadze powyższe Rada Miejska w Łowiczu Uchwałą Nr XXVIII/184/2016 z dnia 28 lipca 2016 r. ogłosiła o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego w mieście Łowiczu o nazwie „**Śladami Prymasów, Zawiszy, Walewskiej i Napoleona – łowicki park kulturowy**”. Oprócz Łowicza, zainteresowanie utworzeniem parku kulturowego wyraziły Gmina Bielawy, Gmina Kiernozia oraz Gmina Zduny.

Park ma za zadanie ochronę najważniejszych z punktu widzenia społeczeństwa wartości kulturowych i przyrodniczych, poprzez określenie m.in. miejsca oraz zasad ich ochrony. Proponuje się włączenie do parku kulturowego wszystkich zabytków i obszarów wpisanych do rejestru zabytków wraz z wyznaczonymi dla nich strefami. Mogą się tam znaleźć np. wybrane zabytki z Gminnej Ewidencji Zabytków, przydrożne aleje drzew owocowych, kapliczki. Dla obiektów ujętych w ww. rejestrze ograniczenia i zasady ochrony reguluje ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i one nie ulegają zmianie. Utworzenie parku nie wiąże się z koniecznością wprowadzenia dodatkowych ograniczeń. Park kulturowy to obszar, na którym wprowadza się ochronę dziedzictwa niematerialnego (np. lokalne tradycje). Park ma także za zadanie umożliwienie łatwiejszego pozyskiwania środków zewnętrznych zarówno przez samorządy jak również prywatnych inwestorów. Daje możliwość zwiększenia liczby turystów, co w konsekwencji przyczyni

się może do rozwoju małej przedsiębiorczości. Park kulturowy nie będzie generował kosztów. Zainteresowanie utworzeniem parku kulturowego wyraziły następujące instytucje: Starostwo Powiatowe w Łowiczu, Muzeum w Łowiczu, Gmina Miasto Łowicz, Kuria Biskupia. Instytucje planują czynnie włączyć się w jego promocję. W ramach parku planowane jest utworzenie ścieżek rowerowych.

Proponowany wykaz zabytków do ujęcia w parku kulturowym w mieście Łowicz to: **Ścisła strefa ochrony konserwatorskiej wpisana do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Ochrony Zabytków w Skierniewicach - znak 933 A z dnia 20.05.1993 r.**

Sprawozdanie z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Łowicza na lata 2015 –2018
za okres od listopada 2015 roku do grudnia 2017 roku

Źródło: Zintegrowany Program Rewitalizacji Miasta Łowicza

W ramach podjętej Uchwały Miasto Łowicz zorganizowało konsultacje społeczne dotyczące utworzenia parku kulturowego. Wnioski w przedmiotowej sprawie można było

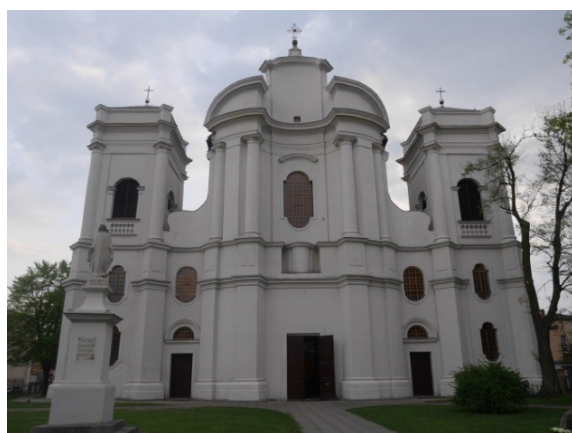
składać w terminie do 25 sierpnia 2016 r. w Urzędzie Miejskim w Łowiczu. W trakcie trwania konsultacji społecznych nie wpłynęły żadne uwagi i wnioski.

▪ ***Promowanie obiektów reprezentatywnych***

Na etapie sporządzania Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami dla Województwa Łódzkiego wytypowano obiekty uznane za reprezentatywne. Uznanie obszaru, czy obiektu zabytkowego za reprezentatywny świadczy o tożsamości miejsca oraz jego znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego nie tylko województwa łódzkiego, ale i Polski.

Wśród nich znalazło się pięć obiektów znajdujących się na terenie miasta Łowicza. Są to: Ratusz, Bazylika Katedralna pw. Wniebowzięcia NMP, Kościół pw. św. Ducha, Kościół filialny pw. św. Leonarda i Małgorzaty, Kościół oo. Pijarów pw. NMP i św. Wojciecha.

Obiekty reprezentatywne zamieszczone na liście są wysoko punktowane przy ubieganiu się o środki zewnętrzne przyznawane na rewaloryzację zabytków.

Fot. Obiekty reprezentatywne: Ratusz, Bazylika Katedralna, Kościół oo. Pijarów, Kościół pw. św. Ducha, Kościół filialny pw. św. Leonarda i Małgorzaty

W okresie od 2015 do 2017 r. w Bazylice Katedralnej w Łowiczu wykonano następujące działania:

- **„Łowicz, Bazylika Katedralna, Krypty Prymasów (XVI w.) prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane w kryptach – etap I”**. Nakład – 1 521 300,00 zł; w tym: środki własne - 1 021 300,00 zł, dotacja z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – 500 000,00 zł; 2015 r.;
- **Konserwacja i restauracja szat – komplet ornatowy fioletowy abp. Krzysztofa Antoniego Szembeka**. Nakład – 31 113,00 zł; w tym: środki własne – 11 113,00 zł, dotacja z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi – 20 000,00 zł; 2015 r.;
- **Konserwacja zabytkowej kapy z XVII i XVIII wieku z fundacji abp. Stanisława Szembeka – Prymasa Polski**. Nakład 42 340,00 zł; w tym: środki własne – 15 347,00 zł, dotacja z Urzędu Marszałkowskiego – 26 993,00 zł; 2015 r.;
- **„Łowicz, Bazylika Katedralna, Krypty Prymasów (XVI w.) prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane w kryptach – II etap”**. Nakład – 305 923,95 zł; w tym: środki własne – 105 923,95 zł, dotacja z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – 200 000,00 zł; 2016 r.;
- **„Łowicz, Bazylika Katedralna, Krypty Prymasów (XVI w.) prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane w kryptach – III etap”**. Nakład – 470 336,87 zł; w tym: środki własne – 170 336,87 zł, dotacja z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – 300 000,00 zł; 2017 r.;
- **„Łowicz, Bazylika Katedralna, Krypty Prymasów (XVI w.) prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane w kryptach – kontynuacja III etap”**. Nakład – 1 555 031,23 zł; w tym: środki własne – 1 555 031,23 zł; 2017 r.

Fot. Wejście do krypt w Bazylice Katedralnej w Łowiczu

Najważniejsze działania dotyczące Krypt Prymasowskich w Bazylice Katedralnej obejmowały:

Etap I – nawa północna Bazyliki – 2015 r.:

- wykonanie konserwacji i udostępnienie do zwiedzania dziewięciu krypt umieszczonych w nawie północnej Bazyliki,
- przeprowadzenie prac zabezpieczających i dezynfekujących w otwieranych kryptach,
- wzmocnienie struktury istniejących murów i krypt,
- wykonanie konserwacji i wzmocnienia sklepień w kryptach,
- wyremontowanie i konserwacja posadzki w kryptach, wykonanie zejścia do krypt,
- połączenie krypt korytarzem.

Etap II – krypta prymasa Tarnowskiego – 2016 r.:

- odkrycie posadzki w kaplicy, usunięcie warstwy pod posadzkowej i dokonanie lokalizacji krypty,
- prowadzenie badań archeologicznych, antropologicznych i architektonicznych,
- wejście do krypty i przeprowadzenie prac konserwatorskich,
- wykonanie zabezpieczeń zabytków (archeologicznych),
- założenie posadzki w kaplicy i krypcie.

Etap III – nawa południowa Bazyliki, w dwóch częściach - 2017 r.:

- odkrycie posadzki w nawie katedry, usunięcie warstwy pod posadzkowej i lokalizacja krypt,

- prace ziemne – korytarz i krypta wejściowa, zabezpieczenie wykopów,
- prowadzenie badań archeologicznych,
- wejście do krypt i ich przygotowanie do prac konserwatorskich,
- przeprowadzenie prac konserwatorskich w odkrytych kryptach i korytarzach,
- wzmocnienie struktury istniejących murów krypt, fundamentów filarów i ścian fundamentowych murów Katedry,
- wykonanie konserwacji i wzmocnienia sklepień w kryptach,
- wyremontowanie i konserwacja posadzki w kryptach, położenie posadzki w korytarzach i nawie południowej Katedry,
- wykonanie zejścia przy kaplicy prymasa Tarnowskiego.

Na wszystkich etapach prac prowadzono badania interdyscyplinarne, archeologiczne, antropologiczne, architektoniczne i inne. Wykonano zabezpieczenia zabytków i ich konserwację zachowawczą.

W latach 2015 – 2017 Diecezja Łowicka podejmowała ponadto starania o pozyskanie środków unijnych z następujących programów:

- Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu, Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego; Rozwój gospodarki turystycznej, „Rozwój turystyki na terenie miasta Łowicza” – współpraca z Urzędem Miejskim w Łowiczu i firmą Eco Resort z siedzibą w Łowiczu; 2017 r.;
- Ochrona Dziedzictwa Kulturowego i Rozwój Zasobów Kultury - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko – wniosek „OdNowa – prace konserwatorskie, rewaloryzacyjne oraz budowlane w Katedrze Łowickiej dla rozszerzenia oferty kulturalno – edukacyjnej Pomnika Historii”; 2017 r.;
- Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu – Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury, Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego „Ekspozycja Krypt Prymasowskich w Katedrze Łowickiej – etap III”; 2016 r.

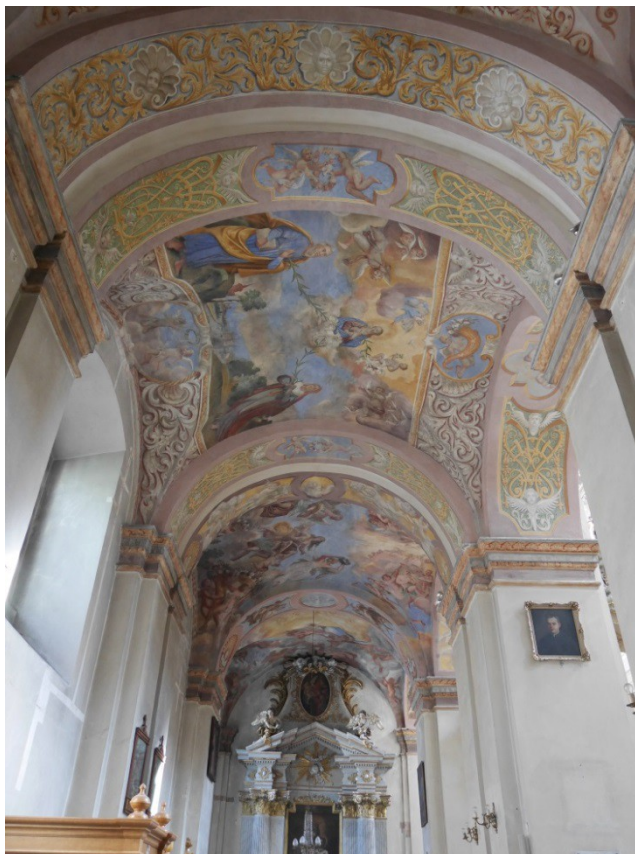
W Kościele o.o. Pijarów p.w. NP. Marii i św. Wojciecha (Kościele Zakonu Pijarów) w latach 2015 - 2017 wykonano następujące działania:

- **Prezbiterium - konserwacja estetyczna fresków.** Nakład – 60 000,00 zł, środki własne; 2015 r.;
- **Nawa wschodnia – konserwacja estetyczna fresków.** Nakład - 248 659,00 zł, w tym 200 000,00 zł dotacji z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego; 2016 r.;

- **Nawa zachodnia – konserwacja estetyczna fresków.** Nakład– 110 750,00 zł, środki własne; 2017r.;
- **Konserwacja obrazu „Ukrzyżowanie”.** Nakład - 20 000,00 zł, środki własne; 2017r.

Na cmentarzu przykościelnym Zakonu Pijarów ze środków własnych wykonano konserwację cokołu i figury Matki Bożej w kwocie 7 500,00 zł.

Fot. Odnowione freski w Kościele oo. Pijarów w Łowiczu

W Kościele św. Ducha w Łowiczu w latach 2015 - 2017 wykonano następujące działania:

- **Kapliczka na cmentarzu przykościelnym** - prace konserwatorskie Rzeźby Matki Boskiej na piaskowym cokole (1709 r.). Nakład – 19 400,00 zł, środki własne; 2016 r.;
- Wycinka uschniętych drzew na cmentarzu rzymsko – katolickim „Emaus”. Nakład 10 250,00 zł, środki własne; 2016 r.;
- Dokumentacja, nadzór archeologiczny i budowlany oraz prowadzenie robót polegających na odbudowie fragmentu północnego ogrodzenia cmentarza „Emaus”. Nakład – 41 347,00 zł, środki własne; 2017 r.
- ***Ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej i pielgrzymkowej w oparciu o cenne obiekty sakralne Bazylikę katedralną, kościoły pijarów, św. Ducha***

Obiekty sakralne Miasta Łowicza stanowią cenny walor do rozwijania turystyki kulturowej i pielgrzymkowej. Wielu turystów odwiedzających Łowicz w pierwszej kolejności odwiedza właśnie obiekty sakralne znajdujące się na terenie miasta, a w szczególności najcenniejszy zabytek regionu - Bazylikę Katedralną, we wnętrzu której, na trzech poziomach znajduje się Muzeum Diecezjalne. Oprócz zwiedzania Muzeum w ofercie znajduje się także wejście na taras widokowy (wysokość 35 m), z którego rozciąga się wspaniały widok na miasto; oprowadzanie po Bazylice Katedralnej, projekcja 15 minutowego filmu o historii kościoła, jego renowacji oraz stanu obecnego, a także 30 minutowy koncert organowy mający na celu prezentację zabytkowych, koncertowych organów.

Łowicz jest miastem o bogatej tradycji pielgrzymkowej. W ciągu roku z Łowicza wyrusza wiele pielgrzymek. Najbardziej znane to:

- Łowicka Piesza Pielgrzymka Młodzieżowa na Jasną Górę, która została zapoczątkowana w 1996 r. z inicjatywy ówczesnego ordynariusza bp. Alojzego Orszulika. Pielgrzymka wyrusza z miasta 6 sierpnia każdego roku;
- Łowicka Piesza Pielgrzymka z Łowicza na Jasną Górę – nazywana przez Ojców Paulinów „jaskółką pieszego pielgrzymowania” ponieważ jako pierwsza rozpoczyna sezon wszystkich pieszych pielgrzymek na Jasną Górę w Polsce (w 2016 r. pielgrzymka wyruszyła z Łowicza 9 maja, a w 2017 r. – 29 maja).

W 2017 r. Urząd Miejski w Łowiczu przeznaczył 1 350,00 zł dla Diecezji Łowickiej na prowadzenie działań promocyjnych miasta Łowicza podczas Łowickiej Pieszkiej Pielgrzymki Młodzieżowej na Jasną Górę w dniach 6 – 15 sierpnia.

W okresie 23 – 24 czerwca 2017 r. przez dwa dni w parafii katedralnej w Łowiczu gościła kopia Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, kończąc tym samym nawiedzenie diecezji łowickiej. Uroczystości związane z tym wydarzeniem zgromadziły ogromne ilości wiernych ze wszystkich parafii diecezji łowickiej, a także wielu turystów. Były także transmitowane na żywo w ogólnopolskiej telewizji.

Miasto Łowicz w okresie sprawozdawczym nie prowadziło działań dotyczących opracowania całościowego projektu obejmującego wybrane obiekty sakralne takie jak zespoły klasztorne, w szczególności Katedrę Łowicką.

- ***Przeprowadzenie prac rewaloryzacyjnych zabytkowych układów zieleni z terenu Miasta Łowicza po zamieszczeniu na Krajowej i wojewódzkiej liście obszarów***

przeznaczonych do rewaloryzacji w celu pozyskania funduszy na przeprowadzenie wymaganych prac

W 2015 r. Miasto Łowicz zrealizowało kompleksową rewitalizację zabytkowego parku im. Adama Mickiewicza w Łowiczu polegającą na przywróceniu pierwotnego charakteru parku z nawiązaniem do pierwotnego ogrodu botanicznego.

W zakres prac wchodziło: wykonanie wycinki drzew kolidującej z budową parku, rozebranie istniejącego oświetlenia, chodników i obiektów małej architektury. Następnie wykonano nowe chodniki, oświetlenie parkowe, pergole, ławki, kosze, tablice oraz zupełnie nowe nasadzenia roślinności niskiej i wysokiej.

Całkowity koszt wykonania rewitalizacji wyniósł 1 036 845,01 zł. Na wykonanie zadania pozyskano dotację z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi w ramach programu priorytetowego „Przyrodnicze perły województwa łódzkiego - program rewaloryzacji zabytkowych parków”, w wysokości 660 000,00 zł. Udział środków własnych miasta wyniósł 376 845,01 zł. Prace wykonano do 30 listopada 2015 r.

Fot. Zabytkowy park im. A. Mickiewicza w Łowiczu

▪ ***Stworzenie mechanizmu współpracy w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym***

W listopadzie 2017 r. trójka przewodników Polskiego Towarzystwa Turystyczno – Krajoznawczego: Ireneusz Cybulski i Katarzyna Wielemborek – Szkup z PPTK w Skierniewicach oraz Jacek Rybus z PTTK w Łowiczu, została ustanowiona pierwszymi

Spółecznymi Opiekunami Zabytków w powiecie łowickim. Uprawnienia zostały przyznane przez Starostę Łowickiego na wniosek Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do zadań opiekuna zabytków będzie należało monitorowanie stanu zabytków na terenie ziemi łowickiej, uwrażliwienie społeczeństwa na zabytki i ich ochronę oraz współpraca z Łódzkim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Starostą Łowickim i Burmistrzem Miasta Łowicza w różnego rodzaju sprawach formalnych dotyczących zagadnień związanych z opieką i ochroną zabytków.

Miasto Łowicz w okresie sprawozdawczym nie prowadziło działań w zakresie tworzenia wspólnych inicjatyw utworzenia szlaku Kolei Warszawsko – Wiedeńskiej i Okresu Uprzemysłowienia.

▪ ***Poprawa stanu obiektów zamieszczanych w Gminnej Ewidencji Zabytków i oznakowanie obiektów znajdujących się w rejestrze WKZ***

W okresie sprawozdawczym podjęto następujące działania mające na celu poprawę obiektów zamieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków:

- w 2016 r. na zlecenie Urzędu Miejskiego w Łowiczu firma Marex Zakład Usług Budowlanych Tadeusz Gruchała Hanna Maciejewska Gruchała wykonała dokumentację projektowo kosztorysową dotyczącą prac konserwatorskich elewacji zabytkowego ratusza w Łowiczu w kwocie 7 503,00 zł;
- w 2017 r. firma JUST Consulting Małgorzata Just z Łodzi wykonała opracowanie – studium wykonalności dla projektu pn. „Biblioteka bez barier adaptacja budynku gimnazjum na potrzeby miejskiej biblioteki im. A.K. Cebrowskiego wraz z podniesieniem standardów funkcjonowania Baszty im. Gen. Klickiego i Ratusza Miejskiego”, planowanego do realizacji w ramach RPO WŁ na lata 2014 – 2020. Na opracowanie Urząd Miejski w Łowiczu przeznaczył 25 830,00 zł;
- w 2017 r. opracowano dokumentację programu funkcjonalno – użytkowego multimedialnego centrum historii Baszty gen. Klickiego obejmujące prace remontowe wnętrza budynku, zaplecza i zagospodarowania terenu wokół Baszty. Dokumentację na zlecenie Urzędu Miejskiego w Łowiczu wykonała Małgorzata Rejment w kwocie 8 000,00 zł;

- w 2017 r. Miasto Łowicz pozyskało z Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi dotację na realizację prac lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa łódzkiego na zadanie pn. „Prace zabezpieczająco – konserwatorskie zabytkowej baszty gen. Klickiego w Łowiczu”. Wykonawcą prac budowlanych była firma Zakład Projektowo Remontowo Budowlany z Łowicza. Całkowity koszt przeprowadzonych prac wyniósł 144 033,00 zł. Dotacja z Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi z programu ochrony zabytków wyniosła 36 440,35 zł, a udział środków własnych - 107 529,65 zł. W zakres zrealizowanych prac wchodziło m.in.: przemurowanie narożników, wykonanie pokrycia z blachy miedzianej na projektowanej konstrukcji drewnianej na dachu wieży, wymiana zniszczonych cegieł, uzupełnienie tynku renowacja drzwi zewnętrznych, podłogi, okien drewnianych zewnętrznych, ryzalitu od strony północnej;

Fot. Baszta gen. Klickiego w Łowiczu

- Urząd Miejski w Łowiczu złożył wniosek do Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi na dofinansowanie projektu pn. „Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego oraz rozwój instytucji kultury w Łowiczu”. W ramach projektu wykonane zostaną prace remontowe baszty gen. Klickiego wraz z utworzeniem „Multimedialnego Centrum

Historii Baszty”, konserwacja elewacji miejskiego ratusza, a także przebudowa budynku po Gimnazjum nr 1 w Łowiczu, dokąd z Bratkowic zostanie przeniesiona Miejska Biblioteka im. A. K. Cebrowskiego. Wartość projektu wynosi 4 297 977,51zł, na co składa się 2.805.534,23 zł dofinansowania i 1 492 443,28 zł wkładu własnego miasta;

- Muzeum w Łowiczu przeprowadziło prace remontowe polegające na wykonaniu wymiany pokrycia dachowego z eternitu na strzechy, na czterech obiektach zlokalizowanych w mini skansenie przy Muzeum. Koszt prac wyniósł 142 300,00 zł, pokryty został ze środków własnych Powiatu Łowickiego;
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 w Łowiczu przeprowadził bieżącą konserwację elewacji budynku szkoły, tj. dawnym klasztorze Dominikanów przy ul. Podrzecznej 30 w Łowiczu. Koszt prac wyniósł 142 300,00 zł, pokryty został ze środków własnych szkoły;

Starostwo Powiatowe w Łowiczu w okresie sprawozdawczym przeprowadziło prace remontowe na następujących obiektach:

- Nieruchomość przy ul. Świętojańskiej 1/3 w Łowiczu. Zakres wykonanych prac: naprawa dachu i instalacji odgromowej. Koszt – 2 460,00 zł, środki własne Powiatu Łowickiego;
- Nieruchomość przy ul. Świętojańskiej 5/7 w Łowiczu. Zakres wykonanych prac: naprawa schodów wejściowych do budynku, usunięcie awarii sieci kanalizacyjnej, naprawa przyłącza wodociągowego w budynku, naprawa dachu. Koszt – 20 950,00 zł, środki własne Powiatu Łowickiego;
- Brama wjazdowa przy ul. Świętojańskiej 1/3 w Łowiczu. Zakres prac: wykonanie tynków, obróbek blacharskich z blachy cynkowo – tytanowej, wykonanie dwóch gazonów zwieńczających bramę oraz czyszczenie i malowanie elementów metalowych. Koszt 19 999,00 zł, środki własne Powiatu Łowickiego;
- Dom na Starym Rynku 17 w Łowiczu. Zakres prac: rozbudowa wewnętrznej instalacji gazowej - podłączenie gazu ziemnego do lokalu gastronomicznego znajdującego się na parterze budynku. Koszt – 5 658,00 zł, środki własne Powiatu Łowickiego;
- Magazyn zbożowy przy Zespole sześciu budynków Szkoły Rolniczej w Łowiczu. Zakres prac: wykonanie nowego pokrycia dachowego z dachówki ceramicznej karpieńki, wykonanie części tynków nad połaciami dachowymi, montaż obróbek blacharskich, rynien, rur spustowych, montaż instalacji odgromowej. Koszt

206 893,29 zł, w tym: 60 000,00 zł środki z Województwa Łódzkiego, 146 893,29 zł środki Powiatu Łowickiego. Zakres prac: wykonanie izolacji przeciwwilgociowej. Koszt – 76 100,00 zł; w tym: 30 000,00 zł środki z Województwa Łódzkiego, 46 100,00 zł środki Powiatu Łowickiego;

- Budynek „Nowy Powiat” przy ul. Stanisławskiego 30 w Łowiczu. Zakres prac: przebudowa budynku administracyjnego siedziby Starostwa Powiatowego w Łowiczu – etap III, osuszenie ścian, wymiana drewnianej stolarki okiennej i parapetów zewnętrznych, uszczelnienie przeciwwilgociowe przepustów ściennych dla instalacji elektrycznych, wykonanie ok. 200 m instalacji kanalizacji deszczowej, remont odcinka zewnętrznej kanalizacji sanitarnej. Łączny koszt: 675 805,97 zł, środki własne Powiatu Łowickiego (na wykonanie instalacji kanalizacji deszczowej, odkopanie ścian fundamentowych budynku i wykonanie izolacji przeciwwilgociowej – pożyczka z WFOŚiGW w Łodzi – 26 172,00 zł)

Polskie Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze Oddział w Łowiczu corocznie, w dniach 1 – 2 listopada organizuje „Kwestę na rzecz ratowania zabytkowych grobów łowickich cmentarzy”. Środki z kwesty zorganizowanej w 2015 r. w kwocie 10 261,44 zł częściowo pokryły koszty związane z pracą konserwatora przy grobowcu Władysława Frątczaka na cmentarzu katedralnym w Łowiczu. Pozostałą część przeznaczono na pierwszy etap prac przy nagrobku Marcina Szykowskiego na cmentarzu Świętego Ducha oraz na organizację kolejnej zbiórki. Z pieniędzy zebranych podczas zbiórki w 2016 r. (10 426,78 zł) wyremontowany został nagrobek Marcina Szykowskiego z początku XIX w. na cmentarzu Świętego Ducha. Jest on najstarszym, zachowanym pochówkiem na tej nekropoli. Koszt remontu, wyniósł 13 022,64 zł brutto. Z uwagi na ograniczone środki, płatność za remont pokryta została w dwóch ratach. Dodatkowo w ramach prac oczyszczona została płyta nagrobka Hilarego Smoleńskiego, zm. w 1888 r. znajdującego się również na cmentarzu Świętego Ducha „EMAUS”. Pieniądze zebrane podczas kwesty w 2017 r. (11 327,03 zł) przeznaczone zostaną na remont nagrobka Jana Konopackiego, artysty malarza, pochowanego na cmentarzu katedralnym.

Urząd Miejski w Łowiczu ma w planach znakowanie obiektów znajdujących się w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w 2018/2019 roku. Pierwszy etap koncepcji dotyczy 39 zabytków. W 2018 r. po otrzymaniu wszystkich zgód właścicieli nieruchomości zostanie złożony wniosek do Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora

Zabytków. Po jego pozytywnym rozpatrzeniu zostanie wysłane zapytanie ofertowe na kompleksową usługę przygotowania, wykonania i montażu tablic.

▪ ***Przeprowadzenie prac remontowych zaniedbanych zabytkowych kamienic***

Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Łowiczu, w latach 2015 – 2017 przeprowadził szereg prac remontowych przy 17 obiektach zabytkowych zamieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Łowicza. W zakres prac wchodziło głównie: wymiana stolarki okiennej, wymiana pokrycia dachów i remont kominów, wzmocnienie konstrukcji schodów, uzupełnienie ubytku tynku, wymiana drzwi zewnętrznych oraz w przypadku budynku przy ul. Zduńskiej 27 także remont elewacji frontowej i bocznej. Całość kosztów wyniosła 327 014,28 zł. Środki pochodziły z Urzędu Miejskiego w Łowiczu.

Na terenie miasta na bieżąco prowadzone są prace rewitalizacyjne i remontowe zabytkowych kamienic przez prywatnych właścicieli. Do grona wyremontowanych zaliczyć można nieruchomości usytuowane m.in. przy ul. Zduńskiej 2 i 3-go Maja 7 w Łowiczu.

Fot. Odnowiona kamienica przy ul. Zduńskiej 2 w Łowiczu

Fot. Odnowiony dom przy ul. 3 Maja 7 w Łowiczu

- ***Możliwość rozważenia uruchomienia konkursu na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych lub nagradzania najlepiej przeprowadzanych rewaloryzacji i remontów***

Miasto Łowicz w styczniu 2016 r. ogłosiło konkurs urbanistyczno – architektoniczny na opracowanie „Koncepcji zagospodarowania obszaru Starego Rynku, wyznaczonych odcinków ulic do niego przyległych oraz nieruchomości przy ul. Kaliskiej 5 w Łowiczu”. Przedmiotem konkursu było opracowanie koncepcji urbanistyczno – architektonicznej, programowo – przestrzennej zagospodarowania przestrzeni publicznej obszaru Starego Rynku oraz odcinków ulic Mostowej, 11 Listopada, Zduńskiej, Kanonicznej, Podrzecznej jak również nieruchomości przy ul. Kaliskiej 5 w Łowiczu. Celem konkursu było uzyskanie wielowątkowej informacji na temat podjęcia koniecznych kierunków działań inwestycyjnych, społecznych, gospodarczych, organizacyjnych i prawnych zmierzających do podniesienia rangi społeczno – przestrzennej centrum miasta. Zadaniem konkursu było wypracowanie w ramach rewitalizacji kierunków i etapów działań mających na celu przeprowadzenie zmiany jakościowej centrum miasta.

Na konkurs wpłynęły trzy prace, a ogłoszenie wyników odbyło się w czerwcu 2016 r. Sąd konkursowy nie przyznał pierwszego miejsca. Drugie miejsce i nagrodę w wysokości 30 000,00 zł otrzymała koncepcja przygotowana przez Zofię Tamborską, Zofię Kazimierak i Dominika Tamborskiego. Trzecie miejsce i nagrodę w wysokości 15 000,00 zł zdobył zespół architektów Mirosława Wiśniewskiego z Łodzi. Czwarte miejsce i nagroda w wysokości

5 000,00 zł przypadła Zakładowi Usług Budowlanych Jakbud Jerzego Jakubowskiego z Piotrkowa Trybunalskiego.

Zwycięska koncepcja za priorytetowe działanie zakłada zagospodarowanie terenu pomiędzy parkingiem przy ul. Starorzecze, a Urzędem Miejskim. Przy zagospodarowaniu Starego Rynku proponuje się m.in. zmniejszenie szerokości jezdni ul. Stary Rynek, ustanowienie stałych i okazjonalnych miejsc parkingowych, wymianę posadzki placu na nową granitową, ukształtowanie w części południowo – wschodniej placu 4 podestów służących rekreacji przeznaczonych pod sezonową działalność gastronomiczną, usytuowanie w części północno – wschodniej placu pasu fontann posadzkowych sterowanych za pomocą odtworzonej w oryginalnym historycznym miejscu repliki ręcznej żeliwnej pompy, wydzielenie sektora wypoczynku zwanego „Salonem Miejskim”, usytuowanie „kiosków rowerowych”. Koncepcja porusza kwestię stworzenia kompleksowego programu rewitalizacji ulicy Zduńskiej wraz z przyległymi do niej działkami. Zakłada stworzenie charakterystycznych punktów tworzących klimat tej ulicy, tj. pieca kaflowego, zegaru miejskiego, bujawki dla 4 osób, ławeczki Chopina. Koncepcja wskazuje, iż przy zagospodarowaniu działki narożnej Rynek – Podrzeczna należy rozważyć ochronę widoku na Bazylikę Katedralną, a w tym celu należałoby ograniczyć dalszą zabudowę pierzeją. W przypadku zagospodarowania działki przy ul. Kaliskiej 5 koncepcja zakłada, by w dawnym obiekcie hotelowym, jego część przeznaczyć pod „inkubator” łowickich organizacji pozarządowych. Część działki mogłaby być przeznaczona na cele oświatowe. Proponuje się także funkcje zabudowy mieszkaniowej z usługami, a pozostałe działki przeznaczyć na strefę rekreacji na świeżym powietrzu.

Fot. Stary Rynek w Łowiczu

Fot. Ulica Zduńska w Łowiczu

Przeprowadzony konkurs nie daje gwarancji, że któryś z projektów będzie realizowany w całości. Poszczególne elementy wszystkich koncepcji mają być analizowane i mogą zostać wykorzystane przez projektantów w przyszłości. Rewitalizacja Starego Rynku będzie procesem długotrwałym i trudno na chwilę obecną podać termin rozpoczęcia prac.

W okresie sprawozdawczym Miasto Łowicz nie uruchomiło konkursu na najlepiej odnowioną elewację łowickiego budynku. Nie przyznano również nagrody Burmistrza Miasta Łowicza za najlepiej przeprowadzone działania rewaloryzacyjne i remontowe.

- ***Kontynuacja wirtualnej panoramy Miasta Łowicza i dalsze zamieszczenie informacji zawartych w opracowanych kartach gminnej ewidencji na stronie internetowej***

W celu upowszechniania dziedzictwa kulturowego Miasta Łowicza kontynuowana jest inicjatywa wirtualnej panoramy Łowicza zawierającej najciekawsze zabytki z terenu miasta.

Na stronie internetowej miasta www.lowiczturystyczny.eu znajduje się multimedialna mapa Łowicza na której zamieszczone są zabytki znajdujące się na terenie Łowicza.

Bardzo ciekawą inicjatywą jest umieszczenie na urzędowej stronie internetowej sferycznych panoram miasta, umożliwiających oglądanie i zaprezentowanie w sposób interaktywny danego miejsca przez internet, w tym miejsc i obiektów zabytkowych i turystycznych.

W 2016 r. na jednej z kamienic przy ul. 3 Maja została zamontowana kamera na której można obejrzeć panoramę Starego Rynku. Przekaz nadawany jest na żywo przez 24 h na dobę.

W 2017 r. strona internetowa www.lowiczturystyczny.eu została wzbogacona o podstronę na której prezentowany jest stały podgląd z kamer umieszczonych na Nowym i Starym Rynku.

Ponadto na stronie internetowej Urzędu Miejskiego zamieszczona jest Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Łowicza, która jest na bieżąco aktualizowana.

Działanie 2

Kreowanie poczucia tożsamości regionalnej

Zadania

- ***Upowszechnianie opracowanego zbioru legend***

W dniu 29 maja 2016 r. oraz 3 czerwca 2017 r. Koło Przewodników Terenowych im. Anieli Chmielińskiej, działające w strukturach Polskiego Towarzystwa Turystyczno - Krajoznawczego Oddział w Łowiczu zorganizowało spacer historyczny w ramach obchodów Dnia Dziecka. Przewodnicy wraz z chętnymi wyruszyli na spacer szlakiem łowickich legend. Podczas spaceru była okazja do spotkania z arcybiskupem, który opowiadał

m.in. o początkach Łowicza oraz przybliżył legendę o podziemnym przejściu między zamkiem arcybiskupim, a dzisiejszą katedrą. Innymi postaciami opowiadającymi o łowickich legendach podczas historycznego spaceru byli: Cesarz Napoleon, Aniela Chmielińska, kat Michałek, siostra Bernadeta, Czarownica Wiedźmina oraz zakonnik. Spacer zakończył się wręczeniem pamiątkowej pocztówki i słodkich niespodzianek dla dzieci oraz wspólnym zdjęciem. Spacer organizowany został w ramach zadania publicznego współfinansowanego przez Urząd Miejski w Łowiczu.

▪ ***Organizacja imprez o charakterze kulturowym***

Miasto Łowicz w okresie od listopada 2015 r. do grudnia 2017 r. było organizatorem lub współorganizatorem szeregu imprez o charakterze kulturowym. Do najgłówniejszych należą:

- Księżackie Jadło – Festiwal Dobrej Żywności;
- Koncerty kolęd i pastorałek w wykonaniu łowickich zespołów ludowych;
- Koncerty w wykonaniu Łowickiej Orkiestry Kameralnej;
- Międzynarodowy Festiwal Organowy Jan Sebastian Bach;
- Wędrowny Festiwal Filharmonii Łódzkiej KOLORY POLSKI;
- Koncert Orkiestry Wojska Polskiego;
- Koncerty okolicznościowe;
- Wybory Księżanki i Księżaka Roku;
- Uroczystości wręczenia „Gwiazd łowickich”;
- Boże Ciało w stolicy Księstwa Łowickiego z paradą pasiaków ulicami miasta;
- Warsztaty Ludowe;
- Europejskie Dni Dziedzictwa;
- Och Film Festiwal i Mały Och;
- Rajdy i spacer z przewodnikami o tematyce historycznej i przyrodniczej;
- Promocja „Roczników Łowickich”;
- Promocja książki „Kronika dziejów Łowicza 1914-1915” Władysława Tarczyńskiego w opracowaniu Marka Wojtyłaka;
- Uroczystości 80 rocznicy śmierci Anieli Chmielińskiej. Pochód folklorystyczny;
- Wykład „Łowicz w okresie międzywojennym 1918 – 39”;
- Majówka Melomana;
- Dni Łowicza;

- Upamiętnienie rocznic historycznych;
- Muzeum na kółkach w Łowiczu.

▪ ***Promocja imprez o charakterze kulturowym***

Odbывające się w Łowiczu imprezy o charakterze kulturowym i folklorystycznym są mocno promowane w samym mieście, województwie i na terenie całego kraju. Uczestnictwo twórców ludowych i innych artystów w przedmiotowych imprezach stanowi dodatkowy walor kulturowy miasta oraz wpływa na rozwój rzemiosła ludowego i wzmocnienia łowickiego podregionu etnograficznego.

Szczególnie rozpoznawalnym w całym kraju wydarzeniem są uroczystości Bożego Ciała w Łowiczu. Barwna procesja ulicami miasta gromadzi corocznie liczne rzesze pielgrzymów i turystów z całego świata. Po uroczystościach kościelnych, na Nowym Rynku odbywa się Festiwal Księżaków kompleksowo prezentujący zasoby historii i folkloru Księżaków: muzyki, sztuki, języka oraz obrzędów i zwyczajów podczas którego można obejrzeć występy zespołów ludowych oraz warsztaty rękodzieła ludowego. Przed otwarciem Festiwalu, ulicami miasta przechodzi Parada Księżaków (Pasiaków), którą tworzą członkowie zespołów folklorystycznych oraz mieszkańcy Łowicza, polegająca na zbiorowej prezentacji strojów łowickich oraz ubrań inspirowanych motywami łowickimi. Festiwal spełnia dwa główne cele: prezentuje Łowicz jako miasto – stolicę zakorzenioną w tradycji, ale jednocześnie otwartą na nowe rozwiązania oraz promuje Markę Łowicza, która jest unowocześnionym podejściem do promowania historii i folkloru regionu łowickiego. Zagospodarowanie tej kategorii przez Łowicz jest głównym elementem promowania marki w segmencie turystycznym.

Jedną z najważniejszych imprez corocznie odbywających się w Łowiczu jest Księżackie Jadło – Festiwal Dobrej Żywności. Impreza odbywa się na trójkątnym Nowym Rynku i bardzo licznie przyciąga zarówno mieszkańców miasta, jak też wielu turystów. Podczas Łowickiego Jadła organizowany jest konkurs na ugotowanie jednej potrawy, w którym bierze udział wiele kół gospodyń z okolicznych miejscowości. Prowadzone są warsztaty ludowe rękodzieła i rzemiosła łowickiego: garncarstwo, rzeźbiarstwo, koronkarstwo, wikliniarstwo, plastyka obrzędowa, hafciarstwo. Prezentowane jest rękodzieło ludowe, a także bita jest okolicznościowa moneta.

W sierpniu 2017 r. Muzeum w Łowiczu zorganizowało w skansenie w Maurzycach Europejskie Dni Dziedzictwa pod hasłem „Krajobraz dziedzictwa – dziedzictwo krajobrazu”.

Głównym celem Europejskich Dni Dziedzictwa jest promowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz przypominanie o wspólnych korzeniach kultury europejskiej. Projekt miał na celu pokazanie piękna i bogactwa łowickiego krajobrazu z uwzględnieniem wiejskiej architektury sakralnej. W trakcie imprezy odbyły się m.in. warsztaty plastyczne „Budujemy łowicką chałupę”, warsztaty i pokazy rzeźby ludowej, tematyczny spacer z przewodnikiem po skansenie – „Piękno architektury łowickiej wsi” oraz wystawa kapliczek i krzyży.

▪ ***Wykreowanie pamiątek regionalnych***

Miasto Łowicz oferuje wiele oryginalnych pamiątek regionalnych inspirowanych jego folklorem i historią.

Bardzo ciekawą pamiątką z Łowicza przygotowaną przez Urząd Miejski w Łowiczu jest Łowicki Paszport Turystyczny. Paszport zawiera informacje o atrakcjach turystycznych miasta i ziemi łowickiej oraz miejsce na pamiątkowe pieczętki. Jest wydawany bezpłatnie jako forma pamiątki z wizyty w Łowiczu. Paszport turystyczny został wprowadzony w 2014 r. w ramach projektu pn.: „Folklor Łowicki – wdrożenie i promocja marki regionalnej Miasta Łowicza – etap II” i jest wydawany co roku. Dotyczy nadania tytułu honorowego gościa miasta Łowicza. Zawarte treści opisują najważniejsze miejsca jakie należy zwiedzić w Księstwie Łowickim. Turysta w określonych punktach wycieczki może otrzymać pamiątkową pieczętkę. Dystrybucja tego dokumentu prowadzona jest podczas większych imprez miejskich, tj. Boże Ciało, Książackie Jadło, a także w siedzibie Biura ds. Kultury, Sportu, Turystyki i Organizacji Pozarządowym Urzędu Miejskiego w Łowiczu.

Do innych miejskich materiałów promocyjnych i jednocześnie pamiątek regionalnych kupowanych przez Urząd Miejski na bieżąco należą: wycinanki łowickie, kartki pocztowe, magnesy, smycze, kubki, breloki, podkładki pod kubki, chusty i szale łowickie, bobki łowickie, publikacje książkowe, zegary reklamowe, koszulki, długopisy, kalendarze, znaczki pins, znaczki pocztowe z wycinanką łowicką.

W 2016 r. Urząd Miejski w Łowiczu zamówił usługę wykonania rzeźb łowickich pary łowickiej w tradycyjnym stroju ludowym oraz aniołków łowickich jako gadżetu miejskiego za kwotę 3 000,00 zł. Na wykonanie 500 szt. białych kubków reklamowych (gadżetów miasta Łowicza) wydatkowano 3 659,25 zł, wykonanie 500 szt. koszulek bawełnianych – 5 104,50 zł, a na wykonanie 200 szt. zegarów reklamowych – 7 330,80 zł.

W 2017 r. na wykonanie łowickich wycinanek ludowych służących jako gadżet reklamowy w celach promocji miasta wydatkowano 1 300,00 zł, a na wykonanie łowickich

tradycyjnych ludowych skrzyń z drewna sosnowego polichromowanych farbami w łowickie wzory przeznaczono 2 103,00 zł.

W 2017 r. Urząd Poczty Polskiej w Łowiczu, przed uroczystościami Bożego Ciała przygotował dla mieszkańców miasta oraz turystów serię znaczków pocztowych z łowiczankami, procesją Bożego Ciała oraz Księżanką i Księżakiem Roku 2017. Wydano również kartę pocztową z okazji uroczystości Bożego Ciała w Łowiczu, w limitowanym nakładzie 800 sztuk.

Pod koniec 2017 r. Łowicki Wehikuł Czasu – fanpage na Facebooku przy współpracy z Łowickim Ośrodkiem Kultury przygotował historyczny kalendarz na 2018 r. zawierający unikalne fotografie przedstawiające miasto oraz odnośniki do kilkudziesięciu ważnych dat dotyczących Łowicza w ubiegłym stuleciu.

▪ ***Kreowanie Marki Folklor Łowicki***

Władze Powiatu Łowickiego corocznie przyznają marki regionalne „Łowickie”. Ideą nadawania Marki Regionalnej "Łowickie" jest sygnowanie przedsięwzięć, produktów i usług o szczególnym znaczeniu dla regionu łowickiego oraz docenienie działań w kierunku czerpania z dorobku kulturowego Ziemi Łowickiej i kultury księżackiej. Marka „Łowickie” jest przyznawana firmom, instytucjom oraz osobom prywatnym, które swoją codzienną działalnością promują region łowicki w kraju i za granicą.

W 2016 r. roku powiatowe marki trafiły do: firmy zajmującej się konstrukcjami stalowymi Górczyński & Rogowski, członków zespołu folklorystycznego „Boczki Chełmońskie”, Katarzyny Kośmider i Krzysztofa Gajdy z restauracji „Polonia” w Łowiczu oraz Macieja Rybusa - reprezentanta Polski w piłkarskiej kadrze narodowej pochodzącego z Łowicza. Zarząd Powiatu Łowickiego przyznał także Super Markę Regionalną „Łowickie”, którą otrzymała firma AGROS NOVA Sp. z o. o. Sp.k. z Łowicza.

Natomiast w 2017 r. władze Powiatu Łowickiego Markę Regionalną „Łowickie” przyznały Zespołowi Pieśni i Tańca „Blichowiacy”, Hotelowi ECO w Łowiczu, projektantce mody Elżbiecie Piorun, HANTVERKARPOOLEN Zakładowi Prefabrykacji Konstrukcji Drewnianych Agnieszka Pońska z Kocierzewa Południowego oraz Firmie Budowlanej TERBUD Wiesław Łon. Zarząd Powiatu Łowickiego Super Marką Regionalną „Łowickie” nagroził Firmę Bracia Urbanek Andrzej i Jacek Urbanek Sp.j. z Łowicza.

Galę przyznania Marek Regionalnych „Łowickie” poprzedza odtąnczenie przez przedstawicieli władz, dyrektorów szkół, uczniów i zaproszonych gości poloneza na Starym Rynku w Łowiczu.

▪ ***Promowanie Procesji Bożego Ciała wpisanej na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa oraz zamieszczenie procesji na Liście UNESCO***

Procesja Bożego Ciała w Łowiczu, w 2014 r. została zamieszczona na krajowej liście dziedzictwa niematerialnego. W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sztuki widowiskowe, zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne, wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym. W dalszej kolejności elementy wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego mogą być zgłoszone do wpisu na listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, prowadzoną przez UNESCO.

Procesja Bożego Ciała w Łowiczu jest jedną z najpiękniejszych i najbardziej rozpoznawalnych w całym kraju. Jest symbolem regionu łowickiego. Zachwyca wyjątkowym klimatem dzięki wielobarwnym i unikalnym strojom ludowym tzw. „pasiakom”, w które ubierają się mieszkańcy miasta i jego okolic. Procesję wzbogacają niesione chorągwie, sztandary i feretorny. Trasa procesji prowadzi ulicami miasta, wyruszając spod Bazyliki Katedralnej do czterech ołtarzy, przy których wierni zatrzymują się, by wysłuchać Słowa Bożego w kilku językach. W 2017 r. procesja przeszła nową trasą wyruszając z Bazyliki Katedralnej ulicami: 11 Listopada, Tkaczew, 3 Maja i Stary Rynek.

Fot. Procesja Bożego Ciała w Łowiczu

W lutym 2017 r. w Muzeum w Łowiczu odbyła się konferencja poświęcona realizacji zapisów konwencji UNESCO z 2003 r. w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Podczas konferencji dyskutowano o roli i zadaniach państwa w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz realizacji Konwencji UNESCO 2003, a także o sposobach skutecznej ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Przedstawiono również referat poświęcony procesji Bożego Ciała w Łowiczu.

▪ ***Wpisanie specjalów lokalnych na Ministerialną listę krajowych produktów regionalnych i promocja specjalów regionalnych***

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzi wykaz – Listę Produktów Tradycyjnych, na której znajdują się także produkty z regionu łowickiego, tj.: kompot wiśniowy po łowicku, przecier ogórkowy po łowicku, szczaw konserwowy po łowicku, ćwikła z chrzanem po łowicku, powidła śliwkowe łowickie, ogórki konserwowe i kwaszone po łowicku.

Znakomitą promocją specjalów regionalnych miasta jest udział w Festiwalu Dobrej Żywności – Księżackiego Jadła. Księżackie Jadło jest imprezą promującą tradycyjne jedzenie oraz produkty wytwarzane na bazie tradycyjnych składników i receptur. Podczas organizowanego we wrześniu 2017 r. Księżackiego Jadła w Łowiczu ogłoszono konkurs na najsmaczniejszą potrawę, którą była zalewajka. W konkursie wzięło udział pięć Kół Gospodyń Wiejskich i dwa Stowarzyszenia. Zwycięzcy zdobyli nagrody pieniężne. W 2016 r.

w konkursie na najsmaczniejszą potrawę Jadła, którą tym razem był rosół, wzięła udział rekordowa ilość (w sumie osiemnaście) Kół Gospodyń Wiejskich z powiatu łowickiego.

Ciekawą promocją lokalnych specjałów (pierogi, bigos, ciasto drożdżowe) podczas uczestnictwa w różnego rodzaju imprezach kulturalno – sportowych jest ich degustacja przez uczestników, lokalnych mieszkańców i turystów, m.in. podczas Mixera Regionalnego w Łodzi, imprezy sportowej Księstwo Łowickie w sercu Łodzi, Targach Spożywczych w Nadarzynie, Festiwal Książaków w Boże Ciało w Łowiczu, Książackie Jadło – Festiwal Dobrej Żywności w Łowiczu.

▪ ***Realizacja projektów podnoszących atrakcyjność obiektów i obszarów zabytkowych Miasta Łowicza***

Do najważniejszych projektów podnoszących atrakcyjność obiektów i obszarów zabytkowych Miasta Łowicza, zrealizowanych w okresie sprawozdawczym należą projekty dotyczące przeprowadzenia prac rewitalizacyjnych i wykonania dokumentacji projektowych zleconych przez Urząd Miejski w Łowiczu, Starostwo Powiatowe w Łowiczu, a także projekty dotyczące przeprowadzenia prac w Bazylice Katedralnej w Łowiczu, opisane w niniejszym sprawozdaniu. Ważne projekty realizuje także Łowickie Muzeum.

Projekty realizowane przez Muzeum w Łowiczu:

– **Projekt „Łowicki strój ludowy – tradycja żywa. Działania interdyscyplinarne”**

Projekt dofinansowany w ramach programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego: *Dziedzictwo kulturowe, priorytet: Kultura ludowa i tradycyjna*. Całkowity koszt realizacji zadania wyniósł: 33 500,00 zł. Zadanie realizowano na terenie Łowicza, Skierniewic oraz powiatów łowickiego i skierniewickiego.

Projekt obejmował szerokie działania edukacyjne, popularyzatorskie, badawcze dotyczące jednego z najbardziej rozpoznawalnych i żywotnych polskich strojów regionalnych, jakim jest strój łowicki , tj.:

- 1) opracowanie i udostępnienie internetowej bazy fotografii dotyczącej stroju łowickiego;
- 2) zorganizowanie konferencji popularno – naukowej dotyczącej historii i współczesnych kontekstów funkcjonowania stroju;
- 3) opracowanie i druk kart pracy do lekcji muzealnych, dotyczących stroju, prowadzonych przez Muzeum w Łowiczu;
- 4) opracowanie i udostępnienie wystawy planszowej prezentującej strój łowicki;

5) przeprowadzenie cyklu bezpłatnych lekcji/warsztatów w szkołach i instytucjach regionu;

6) zorganizowanie konkursu „Tylko mój – regionalny strój” i wystawy pokonkursowej.

– **„Majstersztyk po łowicku – działania edukacyjne towarzyszące organizacji Europejskich Dni Dziedzictwa”**

Projekt współfinansowany przez Łódzki Dom Kultury w ramach programu *Współorganizacja Projektów Kulturalnych Na Terenie Województwa Łódzkiego 2016*. Kwota dofinansowania wyniosła 3 650,00 zł.

Projekt zakładał organizację warsztatów i działań towarzyszących wystawie czasowej „Majstersztyk po łowicku”, ukazującej dzieje cechów rzemieślniczych w Łowiczu. Wernisaż wystawy odbył się 18 września 2016 r., jako wydarzenie w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa, które przebiegały pod hasłem „Gdzie duch spotyka się z przestrzenią”. Jednocześnie wydarzenie to zostało wpisane w obchody 880-lecia Łowicza.

Wystawie towarzyszyły warsztaty i pokazy rzemiosła historycznego: wykonywanie naczyń drewnianych przez bednarza, czerpanie papieru, pokazy w wykonaniu członków łowickiego bractwa rycerskiego „Serpens Bellatorum” - wykonywanie kolczugi przez płatnerza, kucie noży przez kowala, kaletnictwo, szycie ręczne, wyplatanie krajek. Ponadto odbyły się warsztaty z projektowania i szycia odzieży realizowane przez krawcowe z grupy „ultraMaszyna”.

Zorganizowanie w ramach wernisażu pokazów i warsztatów rzemieślniczych pozwoliło mieszkańcom miasta i regionu aktywnie poznawać lokalną historię. Każdy mistrz rzemieślniczy musiał wykonać arcydzieło - majstersztyk, który uprawniał go do wykonywania zawodu. Wydarzenie przedstawiło historyczny, społeczny i fizyczny dorobek miejscowego rzemiosła oraz umożliwiło zetknięcie się na żywo z często zapomnianym kunsztem rękodzielników.

– **Historia niemi utkana – konserwacja XVII – pocz. XX w. tkanin w celu prezentacji na ekspozycjach stałych muzeum”**

Projekt dofinansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Materialnego w ramach programu operacyjnego *Dziedzictwo Kulturowe priorytet Wspieranie Działań Muzealnych*, w kwocie 75 500,55 zł.

Wykonawcą prac były Polskie Pracownie Konserwacji Zabytków S.A. w Warszawie/ Pracownia Konserwacji Tkanin.

Celem projektu było przeprowadzenie prac konserwatorskich 9 tkanin o dużej wartości artystycznej i historycznej, związanych z historią Łowicza i ich prezentacja na stałych ekspozycjach. Do projektu wytypowano eksponaty w złym stanie zachowania, zarówno z ekspozycji stałych, jak i magazynów zbiorów. Wszystkie wpisują się w ogólną koncepcję ekspozycji historycznej, ukazującej dzieje Łowicza i regionu oraz przemiany w życiu mieszkańców miasta od czasów najstarszych po połowę XX w. Ich konserwacja i ponowne umieszczenie na ekspozycjach muzeum zbiegły się z obchodami 880-lecia Łowicza, podkreślając tym samym ciągłość historii oraz przywracanie o niej pamięci poprzez zabezpieczenie i udostępnianie pamiątek związanych z dziejami Łowicza. Tkaniny przed konserwacją były w złym stanie zachowania. Przeprowadzenie prac polegających w dużej mierze na oczyszczaniu, w uzupełnieniu ubytków, zdublowaniu tkanin, wykonaniu aplikacji, pozwoliło zapobiec degradacji i umożliwiło dalszą prezentację osobom odwiedzającym Muzeum w Łowiczu.

– **„Piękno w drewnie ukryte – konserwacja zabytków etnograficznych XIX – pocz. XX w. z kolekcji Muzeum w Łowiczu”**

Projekt dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu operacyjnego *Wspieranie Działań Muzealnych*, w kwocie 31 560,00 zł. Wykonawcą prac był Jerzy Kowalski Konserwacji Dzieł Sztuki w Krakowie.

W ramach projektu przeprowadzono konserwację 48 zabytków drewnianych –35 z ekspozycji stałej i 13 z magazynu zbiorów etnograficznych. Większość pochodzi z kolekcji gromadzonych przez Muzeum Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Muzeum Starożytności i Pamiątek Historycznych, działających w Łowiczu na początku XX w. Stan zachowania wytypowanych eksponatów uniemożliwiał ich ekspozycję. Zastosowano konserwację zachowawczą, zapobiegającą procesom degradacji. Wśród eksponatów poddanych konserwacji znalazły się przede wszystkim rzeźby o tematyce sakralnej. Dużą grupę stanowią figury Chrystusa Ukrzyżowanego umieszczane pierwotnie na krzyżach przydrożnych tzw. Bożych Mękach. Zniszczone zębem czasu, uratowane przez pasjonatów Anielę Chmielińską i Władysława Tarczyńskiego, stanowią dowód religijności i mistrzostwa ludowych twórców. Licznie reprezentowane są także przedstawienia Matki Boskiej i Świętych. Jedną z figur jest wykonana przez lokalnego, anonimowego artystę Pieta. Rzeźba o niezwyklej ekspresji i mistrzowskiej kompozycji, ukazuje cierpienie Matki Boskiej trzymającej na kolanach ciało Jezusa zdjęte z krzyża. Innym popularnym niegdyś wizerunkiem są figury Matki Boskiej Skępskiej w charakterystycznych

szatach zdobionych ornamentami roślinnymi. Czczone na Mazowszu, także w Łowickiem, umieszczane w przydrożnych kapliczkach i na domowych ołtarzykach, przywożone były przez chłopów z pielgrzymek do sanktuarium w Skępem. Wśród postaci świętych pańskich dominują *Nepomuki*. Kult Świętego Jana Nepomucena miał miejsce w niemal całej Polsce. Jego wizerunki, jako patrona od powodzi wystawiano we wznoszonych przez Księżaków kapliczkach przydrożnych nad Bzurą i jej licznymi dopływami. Unikalnymi eksponatami są snycerowane i polichromowane krucyfiksy wykonane przez Jana Golisa z Łażnik, jednego z najzdolniejszych ludowych rzeźbiarzy w Łowickiem w początku XX w. Konserwacji poddano także dwa ule eksponowane w ogrodzie skansenu przy Muzeum w Łowiczu. Jeden z nich ma postać duchownego w birecie, z książką w dłoni. Stanowi ciekawy przykład, jak w kulturze ludowej piękno łączyło się z użytecznością przedmiotu. Do projektu zakwalifikowane zostały również eksponaty pozyskane przez muzeum w ostatnich latach jako dary. Obiektem wyróżniającym się jest datowany na 1935 r., płaskorzeźbiony ołtarzyk domowy z wkomponowanymi w ramę obrazkami typu collage oraz figurą Matki Boskiej Niepokalanej w centrum. Wykonany w miejscowości Czatolin przez miejscowego stolarza, został ofiarowany do muzeum przez rodzinę w 2016 r.

Ozdobę kolekcji stanowi krzyż wolnostojący z Miłochniewic, miejscowości położonej na południowych krańcach regionu. Jego historia wiąże się z ciekawą legendą, mówiąca o wzniesieniu krzyża po bójce miejscowych ze szwedzkimi żołnierzami wracającymi spod oblężenia Częstochowy. Krzyż został ocalony przed zniszczeniem w ostatniej chwili dzięki zgłoszeniu od jednej z letniczek i szybkiej interwencji pracowników muzeum.

Wszystkie obiekty zakwalifikowane do projektu reprezentują najstarsze i najciekawsze przykłady ludowej rzeźby i rzemiosła stanowiąc bezcenny zbiór z punktu widzenia kultury regionalnej. Można je oglądać na stałej ekspozycji etnograficznej w budynku muzeum, na ekspozycji plenerowej w skansenie przy muzeum oraz w skansenie w Maurzycach.

Celem strategicznym projektu było uratowanie cennych zabytków związanych z historią Łowicza i regionu oraz udostępnienie ich na ekspozycjach stałych.

– **"Modernizacja instalacji elektrycznej w skansenie w Maurzycach II etap"**

Projekt dofinansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu operacyjnego *Infrastruktura Kultury*, w kwocie 224 104,10 zł oraz z budżetu Powiatu Łowickiego, w kwocie 131 870,19 zł. Prace były realizowane od lipca do grudnia 2017 r. przez firmy Iwtech Zakład Usług Technicznych Robert Iwański

z Łowicza oraz ZBAR Sp. z o.o. z Łodzi.

W ramach projektu, będącego kontynuacją prac rozpoczętych w 2015 r., przeprowadzono instalację elektryczną wraz z montażem oświetlenia parkowego (zewnątrznego) umożliwiającego doświetlenie ciągów komunikacyjnych. Ponadto zamontowano system pożarowy obejmujący swoim działaniem wszystkie obiekty znajdujące się na terenie skansenu. Dzięki przeprowadzonym pracom zostały stworzone optymalne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej - poprawiono stan techniczny i bezpieczeństwo skansenu oraz przebywających w nim uczestników wydarzeń kulturalnych.

– **„To ci śliczności...” o stroju łowickim w reymontowskich klimatach**

Projekt dofinansowany przez Łódzki Dom Kultury, instytucję kultury Samorządu Województwa Łódzkiego, w ramach programu *Współorganizacja Projektów Kulturalnych Na Terenie Województwa Łódzkiego 2017*, którego celem było uczczenie 150 rocznicy urodzin Władysława Stanisława Reymonta. Dofinansowanie wyniosło 4 000 zł, tj. 69 % całkowitego kosztu realizacji.

Ideą projektu było upowszechnienie i edukacja dotycząca ginącego dziedzictwa regionu, jakim jest wytwarzanie strojów z tkanin samodziałowych oraz promocja twórczości Władysława Stanisława Reymonta, który o Księżakach i strojach łowickich pisał barwnie w powieści "Chłopi".

W ramach projektu przeprowadzono: 4 lekcje muzealne z warsztatami dotyczące tkaniny i stroju łowickiego; warsztaty tkackie i przedzenia na kołowrotku przekazujące teoretyczną i praktyczną wiedzę dotyczącą wytwarzania tkanin samodziałowych; uruchomienie dwóch warsztatów tkackich ze zbiorów Muzeum w Łowiczu. Podsumowaniem projektu była uroczystość upamiętniająca Wł. St. Reymonta, podczas której Zespół Ksiazki wraz z uczniami ZSP nr 3 im. Wł. St. Reymonta w Łowiczu zaprezentowali pieśni ludowe oraz fragmenty powieści "Chłopi", dotyczące tematyki łowickich strojów. Występom towarzyszył pokaz tkania na warsztacie tkackim.

▪ ***Wykorzystanie m.in. Galerii Łowickiej dla potrzeb rozwoju i promocji lokalnych produktów regionalnych***

Galeria Łowicka i znajdujący się w niej sklep Folkstar pełnią bardzo ważną funkcję w promowaniu lokalnych produktów regionalnych. Obiekt w swojej ofercie posiada różnorodne wyroby łowickiej sztuki ludowej, które można nabyć zarówno drogą internetową, jak i w ciągle rozwijającej się sieci sklepów w całym kraju. Stoiska sklepu można spotkać

również podczas różnego rodzaju imprez kulturalnych odbywających się w całej Polsce. Wszystko to sprawia, że dzięki szerokiemu sposobowi promocji lokalne produkty regionalne są rozpoznawalne i chętnie kupowane zarówno przez turystów jak i mieszkańców innych miast i regionów.

W Galerii Łowickiej cały czas funkcjonuje stała ekspozycja Muzeum Guzików w Łowiczu. Muzeum Guzików jest instytucją kultury zajmującą się guzikiem we wszystkich jego aspektach. Obiektem zainteresowań muzeum są guziki i pamięć o ich właścicielach. Siedzibą Muzeum jest waliza, która kiedyś należała do łowickiego kupca Bolesława Modesta Majewskiego, a terenem działalności jest obszar całego świata. Wystawa jest najmniejszym muzeum Europy.

Fot. Stała ekspozycja Muzeum Guzików w Galerii Łowickiej

▪ **Edukacja regionalna mieszkańców**

Edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie zachowania i propagowania dziedzictwa kulturowego oraz wiedzy o zabytkach i zasadach ochrony ma ogromne znaczenie. Edukację prowadzi szereg łowickich instytucji.

Muzeum w Łowiczu organizuje lekcje muzealne dla dzieci i młodzieży w zakresie etnografii (tematyka stroju łowickiego, architektura regionu łowickiego, wycinanka łowicka, łowickie zwyczaje i obrzędy), historii i sztuki. Dla dorosłych prowadzone są wykłady o architekturze regionu, łowickich zwyczajach i obrzędach weselnych, różnorodności etnicznej miasta Łowicza, czy życiu i twórczości Stefana Chelmońskiego.

Od marca do grudnia 2016 r. Muzeum w Łowiczu zorganizowało cykl zajęć edukacyjnych pt. „Przełomowe wydarzenia w dziejach miasta”, prezentujących najważniejsze

chwile w 880 letniej historii Łowicza. Wśród tematów znalazły się m.in. okoliczności lokacji miasta, budowa kolegiaty, budowa zamku prymasowskiego, zniszczenia w trakcie „potopu szwedzkiego”, miasto w trakcie rozbiorów, I i II wojna światowa w Łowiczu.

Bardzo ważną inicjatywą są coroczne warsztaty twórców ludowych organizowane w weekendy, w okresie od czerwca do końca sierpnia przez Urząd Miejski w Łowiczu, Muzeum w Łowiczu i Stowarzyszenie Twórców Ludowych odbywające się na terenie skansenu przy muzeum, które są znakomitą okazją do zapoznania się z techniką powstawania łowickich wyrobów ludowych.

W 2017 r. w ramach projektu pt. „To ci śliczności...” – o stroju łowickim w reymontowskich klimatach” realizowanego przez muzeum w Łowiczu zorganizowane zostały bezpłatne warsztaty, pokazy i lekcje przekazujące teoretyczną i praktyczną wiedzę na temat strojów łowickich i ich powstawania (przędzenie na kołowrotku, tkanie na krosnach, prezentacja i przymierzanie strojów).

W marcu 2017 r. na Nowym Rynku w Łowiczu gościło „Muzeum na kółkach” przygotowane w ramach projektu prowadzonego przez Muzeum Żydów Polskich „POLIN”. Jego celem jest szerzenie wiedzy o niemal 1000-letnim współistnieniu kultur polskiej i żydowskiej, a także wspieranie lokalnych inicjatyw dotyczących dialogu polsko – żydowskiego i ochrony dziedzictwa żydowskiego. W „Muzeum na kółkach” można było zobaczyć wystawę edukacyjną o historii i kulturze Żydów polskich. Ekspozycji towarzyszyły warsztaty, dyskusje, pokazy filmów i działania w przestrzeni miejskiej.

▪ ***Organizacja cyklicznych spacerów po Łowiczu szlakami zabytków***

W ramach projektu „Przewodnik czeka – poznaj Łowicz z przewodnikiem” PTTK Oddział w Łowiczu przy współpracy z Urzędem Miejskim w Łowiczu organizuje corocznie bezpłatne spacer po mieście. Spacer skierowane są do mieszkańców miasta i turystów odwiedzających Łowicz. W 2016 r. Urząd Miejski w Łowiczu na zadanie „Dyżury licencjonowanych przewodników turystycznych dla turystów służące upowszechnianiu walorów turystycznych Miasta Łowicza w kraju i regionie w 880 rocznicę pierwszej wzmianki o Łowiczu” przeznaczył 5 000,00 zł. W 2017 r. na ten cel wydatkowano 3 000,00 zł.

Zadanie polegało na prowadzeniu dyżurów dla turystów przez łowickich przewodników w ramach upowszechniania wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego oraz zapoznania z zabytkami kultury i historią miasta. Podstawowym celem dyżurów

przewodnickich było poszerzenie oferty turystycznej dla grup turystycznych i turystów indywidualnych oraz zwiększenie liczby turystów odwiedzających miasto. Dyżury realizowane były w niedzielę od 1 czerwca do 31 sierpnia, o godz. 13.00. Tematyka spacerów jest bardzo różnorodna. Podczas spacerów była możliwość poznania „Folkloru łowickiego dawnej i dziś” oraz zwiedzania działu etnograficznego w łowickim muzeum. Można było również zapoznać się z kościelnymi dziejami Łowicza, sztuką w prymasowskim Łowiczu i architekturą kościelną miasta. Spacery prowadziły szlakiem legend łowickich, szlakiem osobistości i postaci w Łowiczu oraz szlakiem początków Łowicza „item Loviche”. Zorganizowano również spacer o nowej tematyce, tj.: o I wojnie światowej w Łowiczu, szlakiem literackim, szlakiem kobiet, szlakiem łowickich Żydów, szlakiem filmowym po Łowiczu. W każdym ze spacerów uczestniczyło średnio ok. 35 - 40 osób. Każdy uczestnik otrzymał na pamiątkę specjalną okolicznościową pocztówkę przygotowaną przez przewodników PTTK.

▪ ***Ożywianie skansenu poprzez organizację spotkań mających na celu obcowanie z kulturą ludową***

Przy budynku łowickiego muzeum znajduje się Ośrodek Plenerowy Budownictwa Ludowego (miniskansen). Prezentowane są tu najstarsze, przeniesione z terenu dawnego Księstwa Łowickiego, budynki mieszkalne i gospodarcze. Tworzą one dwie zagrody: XVIII-wieczną zagrodę typu otwartego oraz XIX-wieczną zagrodę zamkniętą (okólnik). Ekspozycję uzupełnia wystawa sprzętów oraz pojazdów używanych w gospodarstwie wiejskim. W ogrodzie, można obejrzeć także przykłady uli figuralnych i skrzynkowych oraz rabaty z roślinami wykorzystywanymi w magii i medycynie ludowej.

W skansenie corocznie odbywają się warsztaty ludowe i pokazy sztuki ludowej. Na wszystkich chętnych czekają twórcy ze Stowarzyszenia Twórców Ludowych w Łowiczu, specjalizujący się w hafciarstwie, wycinankarstwie, papieroplastyce, garncarstwie, rzeźbie i wikliniarstwie. Podczas warsztatów przy udziale publiczności odbywa się nauka ginących zawodów łowickiej kultury ludowej. Urząd Miejski w Łowiczu w 2016 r. i 2017 r. na realizację zadania pn.: „Organizacja warsztatów ludowych w celu podtrzymania tradycji kulturowej regionu łowickiego” przeznaczył po 10 000,00 zł. Zadanie zrealizowano w terminie od 1 czerwca do 31 sierpnia. W 2016 r. w warsztatach ludowych wzięło udział łącznie 2 300 osób (osoby indywidualne i grupy zorganizowane). W 2017 r. w warsztatach

wzięło udział łącznie 1 006 osób, w tym mieszkańcy Łowicza i okolic – 325 osób, turyści krajowi i zagraniczni – 681 osób.

Fot. Miniskansen przy Muzeum w Łowiczu

Jak wskazuje Gminny Program opieki na zabytkami, prowadzone przez twórców ludowych warsztaty rzemiosła ludowego znakomicie promują subregion etnograficzny i powodują, że skansen jest miejscem otwartym, „żywym” i przyjaznym.

▪ ***Integracja pokoleń poprzez wspólne kultywowanie tradycji***

Z Gminnego Programu opieki nad zabytkami wynika, że młode pokolenie coraz aktywniej uczestniczy w kultywowaniu twórczości ludowej. Znakomitą okazją do takiego typu integracji są wspomniane wyżej coroczne warsztaty ludowe i pokazy sztuki ludowej, w których każdy chętny może spróbować swoich sił w tworzeniu rzemiosła ludowego.

▪ ***Organizacja konkursu spotkań z fotografią Łowicz - moja mała ojczyzna***

Muzeum w Łowiczu corocznie organizuje konkurs „Muzealne Spotkania z Fotografią”. Udział w konkursie mogą wziąć uczniowie, którzy podczas wizyty w muzeum wykonali fotografie przedstawiające muzealne wystawy albo ich fragmenty (pojedyncze eksponaty, zestawy zabytków), zaplecze muzeum (pracownie naukowe, konserwatorskie itp.), a także budynki muzeów, elementy ich architektury, otoczenia lub zabytki zgromadzone

w muzeach na wolnym powietrzu. Konkurs wśród dzieci i młodzieży cieszy się bardzo dużą popularnością.

Pod koniec grudnia 2015 r. Foto Art. Galeria EKSPozycja 34 zorganizowała wystawę fotograficzną w bramie kamienicy przy ul. Zduńskiej w Łowiczu. Na wystawie zaprezentowane zostały unikalne, zapisane na szkle zdjęcia Książaków sprzed 100 lat, pochodzące z prywatnej kolekcji artysty malarza Jerzego Dołhania. Ekspozycja współfinansowana była przez Łowicki Ośrodek Kultury w ramach projektu „Małe Granty 2015”.

▪ ***Kontynuacja organizacji cyklicznych spotkań z Tradycją***

W październiku 2016 r. Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Ziemi Łowickiej zorganizowało spotkania warsztatowe z cyklu „Co mówi pajak do kogutka? – Łowickie spotkania z kulturą regionu”. W zajęciach pt. „Kolorowy kogutek – historia łowickiej wycinanki” uczestniczyli uczniowie ze Szkoły Podstawowej Nr 1 w Łowiczu. Uczestnicy warsztatów wysłuchali informacji na temat historii łowickiej wycinanki. Dowiedzieli się m. in. jakie są kształty i nazwy wycinanek, gdzie je umieszczano i jakie pełniły funkcje. Następnie wszyscy za pomocą różnych technik tworzyli własne kolorowe wycinanki. Pozostałe tematy spotkań to: „Czym chata bogata”, „Kolorowa historia łowickiego pasiaka”, „Niezwykłe zwyczaje regionu łowickiego”, „Turystyka a kultura ludowa”, „Promuj Łowickie!”. Dodatkową atrakcją była możliwość zobaczenia rekordowych wyrobów rękodzielniczych regionu łowickiego.

▪ ***Organizacja konkursów związanych z dziedzictwem materialnym i niematerialnym Łowicza***

Miasto Łowicz od kilku lat ogłasza konkurs na „Księżankę i Księżaka Roku”. Para wybrana w konkursie pełni reprezentacyjną rolę promując Łowicz i region łowicki podczas różnego rodzaju działań promocyjnych, m.in. w Paradzie Pasiaków podczas Bożego Ciała i Księżackiego Jadła – Festiwalu Dobrej Żywności. W 2016 r. Łowicką Parą Roku zostali Weronika Mońka i Przemysław Błaszczyk, a w 2017 r. Anna Kapusta i Robert Fortuński.

W 2016 r. Burmistrz Miasta Łowicza zaprosił uczniów łowickich szkół gimnazjalnych do wzięcia udziału w konkursie historycznym pn. „880 lat Łowicza – od przeszłości do teraźniejszości”. Głównym celem konkursu było pogłębianie i rozwijanie zainteresowań

uczniów historią miasta, a także zachęcenie młodzieży do samodzielnego zdobywania i pogłębiania wiedzy o Łowiczu.

▪ ***Organizacja Festiwali w obiektach zabytkowych np. Bazylice Katedralnej, Kościołach i Muzeum***

W obiektach sakralnych na terenie miasta Łowicza organizowane są cykliczne wydarzenia muzyczne. Należą do nich:

- Międzynarodowy Festiwal Organowy „Johann Sebastian Bach” (w 2016 r. koncerty w ramach Festiwalu odbyły się w Bazylice Katedralnej w dniach 5 lipca – 30 sierpnia; a w 2017 r. w okresie 4 lipca – 29 sierpnia). W koncertach występują artyści z całej Europy;
- Wędrowny Festiwal Filharmonii Łódzkiej KOLORY POLSKI.

W ramach 17 edycji Festiwalu KOLORY POLSKI, 28 sierpnia 2016 r. w Bazylice Katedralnej w Łowiczu wystąpiła Orkiestra Kameralna Polskiego Radia „Amadeus” z koncertem pt. „Muzyczna Legenda”, pod kierownictwem najsłynniejszej polskiej drygentki Agnieszki Duczmal. W ramach 18 edycji Festiwalu, 27 sierpnia 2017 r., również w Bazylice Katedralnej odbył się koncert pt. „Platynowy Jubileusz”. Przed koncertem, na pamiątkę kolejnej wizyty Festiwalu w Łowiczu posadzono robinie akacjową „Umbraculifera” w ramach projektu „EKO wędrowka z kolorami”, dofinansowanego ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi. Drzewko posadzono na skwerze za Ratuszem Miejskim.

W dniach 28 - 29 października 2017 r. w Sali Barokowej Muzeum w Łowiczu odbył się I Ogólnopolski Festiwal Muzyki Chóralnej im. Mikołaja Zielińskiego. Organizatorem Festiwalu było Łowickie Towarzystwo Muzyczne im. Mikołaja Zielińskiego, a współorganizatorem Starostwo Powiatowe w Łowiczu.

Urząd Miejski w Łowiczu i Galeria Browarna w ramach corocznej Majówki Melomana organizują koncerty muzyki poważnej, w których występują znani w kraju i za granicą artyści pochodzący z Łowicza.

Działanie 3

Rozwój turystyki kulturowej w oparciu o walory kulturowe i historię obszaru

Zadania

▪ ***Kreowanie markowych produktów np. Aleja Gwiazd***

„Aleja gwiazd” to element tożsamości Miasta Łowicza związany z kulturą, stanowiący swoisty szlak Kultury Ludowej, tworzący produkt turystyczny dający szansę rozwoju z możliwością wykorzystania obszaru na cele turystyczne.

W celu uhonorowania i wyróżnienia za osiągnięcia w dziedzinie twórczości ludowej oraz upowszechniania i ochrony kultury ludowej Rada Miejska w Łowiczu Uchwałą Nr LXI/481/2010 z dnia 15 lipca 2010 r., zmienionej Uchwałą Nr XLIV/299/2013 z dnia 25 lipca 2013 r. ustanowiła przyznawanie dorocznej nagrody pn. „Gwiazda Łowicko”.

Nagrodą „Gwiazda Łowicko” jest tablica wmurowywana w chodnik ulicy Stary Rynek, wykonana ze szkła hartowanego, dla najwybitniejszych ludzi kultury ludowej.

„Gwiazda Łowicko” przyznawana jest co roku, nie więcej niż po dwie w każdej kategorii: twórczości ludowej oraz upowszechniania i ochrony dóbr kultury ludowej. Nagrodę przyznaje się za szczególne osiągnięcia o istotnym znaczeniu lub całokształtu działalności w dziedzinie ludowej twórczości artystycznej np.: rzeźby, rzeźby w glinie, koronkarstwa, malarstwa, garncarstwa, kowalstwa, tkactwa, hafciarstwa, plecionkarstwa, zabawki ludowej, plastyki obrzędowej (malowanie jaj i artystycznych elementów drewnianych, wykonywanie kwiatów z bibuły), plastyki zdobniczej, wycinankarstwa, snycerstwa, ludwisarstwa, itp., upowszechniania kultury ludowej oraz ochrony dóbr tej kultury. Pierwsze „Gwiazdy” zostały odsłonięte w 2011 r.

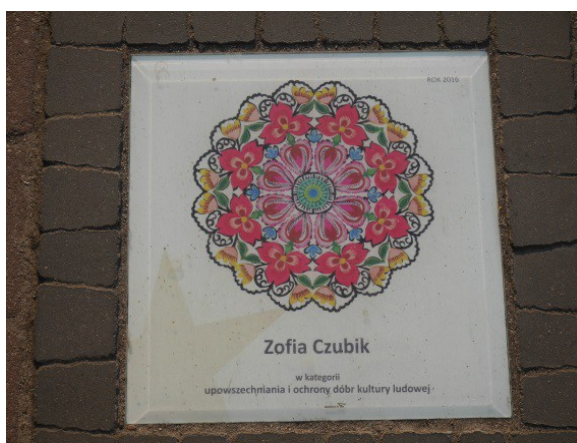
W 2016 r. nagrodami „Gwiazd Łowickich” uhonorowani zostali:

- w kategorii *twórczość ludowa*: **Jadwiga Solińska** – wybitna artystka i pisarka ludowa. Gawędziarka i animatorka kultury; **Henryka Lus** – twórczyni ludowa, wycinankarka, popularyzatorka sztuki ludowej;

Sprawozdanie z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Łowicza na lata 2015 –2018
za okres od listopada 2015 roku do grudnia 2017 roku

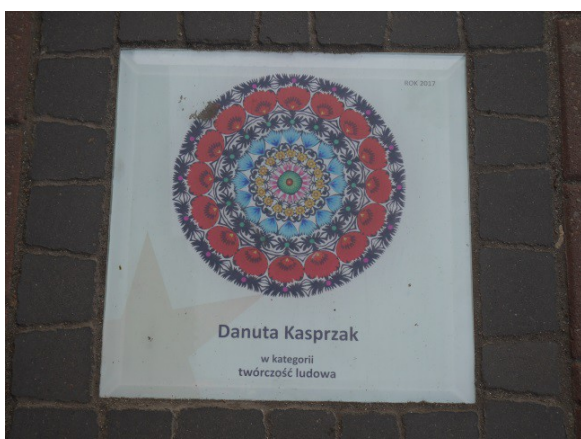

w kategorii upowszechniania i ochrony dóbr kultury: **Ksiądz Biskup Józef Zawitkowski pseud. Ks. Tymoteusz** – poeta, kompozytor, biskup pomocniczy warszawski w latach 1990–1992, biskup pomocniczy łowicki w latach 1992–2013, od 2013 biskup senior diecezji łowickiej; **Zofia Czubik** – śpiewaczka ludowa, aktualnie występująca w Zespole Śpiewaczym „Ksiazki”.

Fot. „Gwiozdy Łowickie” odsłonięte w 2016 r. w Łowiczu

W 2017 r. nagrodami „Gwiazd Łowickich” uhonorowani zostali:

- w kategorii twórczość ludowa: **Genowefa Miazek** – twórczyni ludowa, hafciarka (nagrodę otrzymała pośmiertnie); **Danuta Kasprzak** – twórczyni ludowa, hafciarka, rzeźbiarka;

w kategorii upowszechniania i ochrony dóbr kultury: **Zespół Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej; Edward Bednarek** – związany z muzyką ludową folkloru łowickiego, klawecista i saksofonista.

Fot. „Gwiozdy Łowickie” odsłonięte w 2017 r. w Łowiczu

Celem ustanowienia nagrody jest: kultywowanie i upowszechnianie tradycji ludowych dla zachowania narodowego dziedzictwa kulturowego, rozbudzenie zainteresowań twórczością ludową, popularyzowanie najbardziej wartościowych i ciągle żywych tradycji regionalnych oraz najciekawszych dziedzin rękodziela ludowego, poznanie wybranych elementów kultury ludowej dokumentującej dorobek kilku pokoleń mieszkańców Łowicza i okolic, wspomaganie rozwoju społeczności lokalnej, promowanie Łowicza jako ważnego ośrodka folkloru gwarantującego turystom polskim i zagranicznym możliwość poznawania wartości i różnorodności form naszej kultury.

▪ **Promocja postaci historycznych związanych z Miastem Łowicz**

Znane postaci związane z Łowiczem w okresie sprawozdawczym były promowane w poniżej opisany sposób:

- w lipcu 2016 r., w Łowickim Ośrodku Kultury miała miejsce promocja książki o Honorowym Obywatelu Łowicza „Zbigniew Skielczyński - Ksiądz i Historyk z Łowicza”. Organizatorem wydarzenia był: Urząd Miejski w Łowiczu, Łowickie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Miejska Biblioteka im. A.K. Cebrowskiego;
- Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Łowiczu, w 2017 r. wydało kalendarz na 2018 rok, którego tematem jest „Władysław Tarczyński (1845-1918) i jego zbiory”. Władysław Tarczyński to jedna z najbardziej zasłużonych postaci w historii miasta. Należał m.in. do współzałożycieli i organizatorów Ochotniczej Straży Ogniowej

w Łowiczu. Kalendarz przygotowano z związku z przypadającą w 2017 r. 99 rocznicą jego śmierci;

- w 2016 r. przypadła 80. rocznica śmierci wybitnej badaczki regionu łowickiego – Anieli Chmielińskiej. Z jej inicjatywy, w 1910 r. zostało otwarte Muzeum Etnograficzne Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Łowiczu. Ekspozycje, które Chmielińska gromadziła i prezentowała na muzealnej wystawie stałej oraz na licznych wystawach regionalnych poza Łowiczem, po II wojnie światowej trafiły do nowopowstałego Muzeum w Łowiczu. Dziś stanowią one jedne z najcenniejszych eksponatów etnograficznych, jakie posiada łowicka placówka, (*źródło: www.muzeumlowicz.pl*). Muzeum w Łowiczu, aby uhonorować tę znaczącą dla regionu postać, w kwietniu 2016 r. zorganizowało wystawę pt. „*Aniela Chmielińska – dla Ziemi Łowickiej. Wystawa w 80. rocznicę śmierci*”, prezentującą archiwalia i zabytki związane z działalnością Anieli Chmielińskiej w regionie łowickim;
- w kwietniu 2016 r., PTTK Oddział w Łowiczu, dla upamiętnienia rocznicy śmierci Anieli Chmielińskiej zorganizował przemarsz folklorystyczny ulicami miasta na cmentarz katedralny w Łowiczu.

▪ ***Opatentowanie elementów łowickiej twórczości ludowej***

Twórcy Ludowi z Łowicza i jego okolic należą do Stowarzyszenia Twórców Ludowych z siedzibą w Lublinie.

Stowarzyszenie Twórców Ludowych od 1995 r. pod nadzorem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego jest organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi na różnych polach eksploatacji.

Ciekawą inicjatywą jest Ogólnopolska Akcja na Rzecz Ochrony Praw Autorskich Twórców Ludowych "Łapta złodzieja!" została zainicjowana w 2011 r. przez grafika Jacka Rutkowskiego i jego córkę Karolinę Wandę Rutkowską - etnologa i antropologa kulturowego. Sprawy jakimi się zajmują dotyczą Łowicza oraz twórców z całego kraju. Jako eksperci brali udział w wielu konferencjach dotyczących tematu praw autorskich.

Twórcy ludowemu przysługuje taka sama ochrona prawna jak innym artystom. Rolą ww. osób poza wsparciem w konkretnych przypadkach jest popularyzowanie wiedzy i świadomości czym jest dzieło twórcy ludowego i jakie działania stanowią naruszenie prawa.

Wszelkie przypadki naruszenia prawa mogą być rozstrzygane jedynie na wniosek pokrzywdzonego.

▪ **Promocja „Elementarza Twórcy Ludowego” i innych publikacji o Łowiczu**

W okresie od listopada 2015 roku do grudnia 2017 roku miały miejsce promocje następujących publikacji o Łowiczu:

- w listopadzie 2015 r. w Łowickim Ośrodku Kultury w Łowiczu miała miejsce promocja książki pt. „Karol Rybacki 1859 – 1935” autorstwa łowickiego przewodnika Polskiego Towarzystwa Turystyczno – Krajoznawczego Zdzisława Kryściaka. Publikacja opisuje życie i działalność jednego z najbardziej zasłużonych mieszkańców Łowicza – Karola Rybackiego. Książkę wzbogacono licznymi zdjęciami pochodzącymi ze zbiorów własnych autora, zbiorów Muzeum w Łowiczu, Archiwum Państwowego w Warszawie Oddział w Łowiczu i prywatnych kolekcjonerów. Publikacja została wydana staraniem Łowickiego Ośrodka Kultury w Łowiczu i współfinansowana przez Łódzki Dom Kultury w ramach konkursu „Współorganizacja projektów kulturalnych na terenie województwa łódzkiego”. Stronę graficzną książki zaprojektował Jacek Rutkowski;
- pod koniec 2015 r., na stronie Miejskiej Biblioteki im. A. K. Cebrowskiego w Łowiczu pojawiła się unikalna cyfrowa wersja „Księżanki Zochy. Powieść z życia włościan Księstwa Łowickiego” autorstwa Karola Rybackiego. E-book przedstawiający życie włościan dawnego Księstwa Łowickiego został opracowany na podstawie drugiego wydania powieści z 1930 r. Digitalizację książki wykonano w dziale automatyzacji Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi;
- w lipcu 2016 r. w Galerii Browarna w Łowiczu odbyła się promocja drugiego tomu „Elementarza Twórcy Ludowego”, wydanego przez Urząd Miejski w Łowiczu. Główną ideą wydania publikacji jest rozpowszechnienie kultury ludowej wśród młodych ludzi i pasjonatów folkloru, którzy chcieliby nauczyć się tworzenia rękodziela ludowego. Książka zawiera wiele cennych informacji i fotografii ukazujących twórców ludowych podczas wykonywania swoich wyrobów (haft, wycinanka, garncarstwo, rzeźba, wikliniarstwo, papieroplastyka). Na wydruk 700 egzemplarzy Elementarza przeznaczono 10 995,00 zł;
- w marcu 2016 r. w Łowickim Ośrodku Kultury w Łowiczu odbyła się prezentacja wydawnictwa pt. „Nie wybiła godzina wybawienia...”, w opracowaniu naukowym

Marka Wojtyłaka. Publikację stanowią kronikarskie zapiski Władysława Tarczyńskiego – autora książek historycznych, działacza społecznego, założyciela i współorganizatora wielu instytucji w Łowiczu. Rękopis jego kroniki obejmującej 9 pierwszych miesięcy wojny, w tym opisy walk i codziennego życia mieszkańców w oblężonym i okupowanym Łowiczu, zachował się w zbiorach łowickiego oddziału Archiwum Państwowego w Warszawie. Książka ukazała się jako IV tom serii wydawniczej Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych „Wielka Wojna – codzienność niecodzienności”, prezentującej dzienniki i wspomnienia z okresu I wojny światowej;

- w 2016 r. przygotowano i wydano Przewodnik turystyczny po Łowiczu i Ziemi Łowickiej „Wszystkie kolory Łowicza i Ziemi Łowickiej”. Wydawnictwo zawiera mapy wycieczek, informacje o niezwykłej historii, perłach architektury i żywym folklorze Łowicza i Ziemi Łowickiej. Opracowanie graficzne i kartograficzne Przewodnika oraz jego druk kolportaż w wersji polskiej na zlecenie Urzędu Miejskiego wykonała firma Euro Pilot Sp. z o.o. z Warszawy, za kwotę 31 500,00 zł. Opracowanie merytoryczne Przewodnika w formie elektronicznego sporządzenia na płycie CD wykonał łowicki przewodnik PTTK Zdzisław Kryściak, za kwotę 1 500,00 zł. W 2017 r. na wydanie przewodnika w wersji angielskiej, niemieckiej i francuskiej oraz wydatkowano 23 100,00 zł;
- w 2016 r. Urząd Miejski przeznaczył 1 500,00 zł dla Muzeum w Łowiczu na współfinansowanie druku oraz wydania katalogu i ulotki „Majstersztyk po łowicku” w ramach imprezy Europejskie Dni Dziedzictwa odbywającej się łowickim muzeum;
- w listopadzie 2016 r. w Łowickim Ośrodku Kultury w Łowiczu odbyła się promocja książki pt. „ŁOWICZ 1918 – 1939. KRONIKA FOTOGRAFICZNA” autorstwa Macieja Malangiewicza i Jacka Rutkowskiego. Celem publikacji było przedstawienie historii Łowicza w okresie międzywojennym. Kwerendy obejmowały prasę lokalną z lat 1918 - 1939, archiwalia z zasobu Archiwum Państwowego w Warszawie Oddział w Łowiczu, Muzeum w Łowiczu i innych instytucji publicznych. Publikacja zawiera ponad 300 archiwalnych fotografii oraz wiele reklam, dokumentów i innych materiałów ikonograficznych. Została podzielona na kilka bloków tematycznych, od informacji dotyczących ludności i władz samorządowych, po rozwój przestrzenny, komunikację, gospodarkę komunalną, zdrowie i opiekę społeczną, przemysł,

rzemiosło i rolnictwo oraz szkolnictwo kulturę, sport i wojsko. Swoje zbiory do książki udostępniły także osoby prywatne;

- w listopadzie 2017 r. w Łowickim Ośrodku Kultury miała miejsce promocja książki Michała Słomskiego pt. „Urzędnicy i personel zamku arcybiskupów gnieźnieńskich w Łowiczu (XIV w. – 1531 r.)”. Książka zawiera opis kompetencji i obowiązków urzędników zamkowych względem dóbr łowickich oraz życia zamkowego w późnym średniowieczu i na początku czasów nowożytnych. W publikacji przedstawiono również charakterystykę starostów łowickich z tego okresu, jako grupy społecznej, a także zadania niższego personelu zamkowego i mieszkańców okolicznych miejscowości. Publikacja została wydana przez Wydawnictwo Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk, a część jej kosztów pokryto z konkursu Małe Granty 2017;
- w Łowickim Ośrodku Kultury w Łowiczu, w lutym 2016 i 2017 r. miała miejsce promocja XII i XIII tomu „Roczników Łowickich” przygotowanych przez Łowickie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Roczniki zawierają artykuły, przyczynki i materiały historyczne dotyczące Łowicza i regionu łowickiego różnych autorów.

- ***Poprawa stanu i dostępności zabytków ruchomych w muzeach oraz obiektach Sakralnych***

Działanie realizowane w sposób ciągły poprzez unowocześnianie form przekazu i technik wystawienniczych oraz postępującą digitalizację zasobów muzealnych i sakralnych.

- ***Działania Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Ziemi Łowickiej w celu upowszechniania dziedzictwa kulturowego Miasta Łowicza***

Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Ziemi Łowickiej działające przy Starostwie Powiatowym w Łowiczu, jak wskazano w Gminnym programie opieki nad zabytkami prowadzi szereg działań promujących i upowszechniających dziedzictwo kulturowe miasta Łowicza. Głównymi zadaniami są: obsługa ruchu turystycznego, prowadzenie portalu turystycznego i wypożyczalni rowerów oraz koordynowanie rozwoju produktów turystycznych. Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Ziemi Łowickiej aktywnie promuje i upowszechnia kulturę powiatu łowickiego, jego twórczość, folklor, kulinaria i turystykę podczas uczestnictwa w różnego rodzaju imprezach, tj. „Mixer Regionalny – łódzkie na weekend” w Łodzi, Targi – Regiony Turystyczne „Na styku kultur” w Łodzi, Targi World Travel Show w Nadarzynie, Biesiada Łowicka, Łowickie Żniwa.

▪ ***Tworzenie historycznego miasta przyjaznego inwestorom***

W załączniku do Uchwały NR XIX/131/2016 Rady Miejskiej w Łowiczu z dnia 26 stycznia 2016 r. zmieniającej Zintegrowany Program Rewitalizacji Miasta Łowicza dodano nowy rozdział pn. „Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych”. Ww. lista zawiera m. in. projekt „Rewitalizacji przestrzeni publicznej i budynków w Śródmieściu”. Jego zakres obejmuje przebudowę przestrzeni publicznej w obrębie Starego Rynku i ulic przyległych, restaurację i modernizację budynków użyteczności publicznej, mieszkaniowych i infrastruktury technicznej oraz obiektów małej architektury.

▪ ***Lokowanie instytucji publicznych na Starym Mieście***

W centrum Łowicza ma siedziby szereg instytucji publicznych. Mieści się tu m.in. Ratusz Miejski w którym siedzibę ma Urząd Miejski w Łowiczu, czy Łowickie Muzeum. Ponadto główny plac miasta - Stary Rynek, to miejsce w którym usytuowane są najcenniejsze zabytki.

▪ ***Promowanie Łowicza - Stolicy Księstwa Łowickiego***

W 2016 r. Miasto Łowicz obchodziło 880 lecie swojego istnienia. W związku z tą bardzo ważną rocznicą, w Łowiczu odbył się szereg wydarzeń kulturalnych, turystycznych i sportowych. Jubileuszowi towarzyszyło specjalne logo autorstwa łowickiego grafika Jacka Rutkowskiego, przedstawiające jedną z historycznych pieczęci miasta w formie współczesnego kodu QR.

Promocja miasta szczególnie widoczna jest podczas uroczystości Bożego Ciała i imprezy Książackie Jadło. Urząd Miejski w Łowiczu, w 2016 r. i w 2017 r. na prowadzenie otwartych warsztatów ludowych z nauki rękodzieła ludowego podczas tych właśnie imprez przeznaczył po 4 920,00 zł.

W 2016 r. na promocję miasta Łowicza podczas akcji „Łowicki Pielgrzym” kajakiem przez Bałtyk w 1050 rocznicę Chrztu Polski, Urząd Miejski w Łowiczu przeznaczył 7 485,00 zł.

Miasto Łowicz jest promowane na różnego rodzaju imprezach w różnych miastach w Polsce. Na reprezentowanie i promowanie miasta poprzez prezentację filmu o Łowiczu

oraz rozdawanie ulotek informacyjnych o mieście i jego atrakcjach turystycznych przez Mateusza Gładkiego podczas otwartego turnieju streetballa w Lublińcu 18 czerwca 2016 r. przeznaczono 400,00 zł. Na reprezentowanie miasta Łowicza przez Urszulę Okraskę we własnym stroju ludowym w 50 Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą w kategorii solistów śpiewaków w dniach 23 – 26 czerwca 2016 r. wydatkowano 500,00 zł.

W dniach 25 – 27 listopada 2016 r. Stowarzyszenie Historyczne im. 10 Pułku Piechoty na zlecenie Urzędu Miejskiego w Łowiczu promowało miasto podczas udziału w uroczystościach obchodów wybuchu powstania listopadowego oraz święta patrona 10 Opolskiej Brygady Logistycznej w Opolu. Urząd Miejski przeznaczył na ten cel 2 200,00 zł.

Promocja miasta odbywała się także podczas imprez organizowanych przez instytucje i organizacje pozarządowe, tj. IX Międzynarodowy Puchar Lekkoatletyczny dzieci i młodzieży w wieku 11-13 lat, Europejskie Dni Dziedzictwa Kulturowego, VII Piknik Europejski.

Na przełomie stycznia i lutego 2016 r. łowiccy przewodnicy PTTK promowali Łowicz na Ogólnopolskim Zlocie Przewodników Turystycznych „Śpiewogranie 2016” który odbywał się w Ustroniu w Beskidzie Śląskim. Udział w tego typu spotkaniach, konferencjach i zlotach niewątpliwie wpływa na zwiększenie ilości wycieczek odwiedzających Łowicz.

Mając na celu promocję miasta, w 2017 r. na zlecenie Urzędu Miejskiego w Łowiczu Zdzisław Kryściak opracował tekst do albumu o Łowiczu w formie elektronicznej. Na ten cel wydatkowano 2 336,00 zł.

W październiku 2017 r., w Łodzi, Miasto Łowicz było promowane podczas meczu piłki nożnej pomiędzy drużynami Klubu Sportowego Pelikan i RTS Widzew Łódź. Klub wspólnie z władzami województwa łódzkiego i miasta Łowicza promował walory regionu łowickiego. W specjalnie utworzonym przed meczem „miasteczku łowickim” prowadzone były bezpłatne warsztaty ludowe z haftu, papieroplastyki i wycinania tradycyjnych, kolorowych wycinanek. Prowadzone były również lekcje tradycyjnych tańców ludowych. Promowano rozpoznawalne w całym kraju łowickie produkty spożywcze, tj. przetwory firmy AGROS NOVA, Braci Urbanek i Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej. W stoisku sklepu Folkstar można było kupić kolorowe łowickie pamiątki i gadżety. Zawodników na murawę wyprowadziły dzieci w łowickich strojach ludowych z Dziecięcego Młodzieżowego Zespołu

Ludowego „Koderki”. Podczas meczu przekazano na cel charytatywny herb Widzewa przygotowany przez łowickie twórczynie ludowe.

Na promocję miasta Łowicza w dniach 8 – 28 sierpnia 2017 r. podczas wyprawy pn. „Folkswagen – Eurotrip wyprawa busem przez Europę” Urząd Miejski w Łowiczu przeznaczył 2 000,00 zł.

We wrześniu 2017 r. wydano katalog branżowy pn. „Łowicz – centrum przetwórstwa rolno – spożywczego”, który jest skierowany do firm z branży spożywczej z rejonu łowickiego jako forma promocji. W publikacji znajdują się informacje odnoszące się do produktów kluczowych łowickich firm z sektora przetwórstwa rolno – spożywczego oraz charakterystyki gospodarczej miasta Łowicza. Katalog powstał we współpracy łowickich przedsiębiorców z Urzędem Miejskim w Łowiczu. Publikacja prezentuje mocne i wartościowe marki, które funkcjonują w mieście oraz przedstawia Łowicz jako miejsce atrakcyjne dla przedsiębiorców, prężnie rozwijających się firm w oparciu o unikatowe rozwiązania, wykorzystujące nowe technologie, ale też jako miasto dające szerokie możliwości realizacji ambicji i celów zawodowych. Dodatkowo katalog wraz z ulotkami przetłumaczono na język angielski i niemiecki. Będą to główne narzędzia promocji przedsiębiorców łowickich na obszarze kraju i zagranicy, np. podczas targów branżowych o charakterze wystawienniczym, wśród partnerów zagranicznych, np. z miast partnerskich. W ramach projektu pn. „Łowicz – centrum przetwórstwa rolno – spożywczego”, realizowany będzie film promocyjny z udziałem łowickich przedsiębiorców i ich produktów z dostawą na nośnikach pamięci zewnętrznej w ramach zadania „Kampania promocyjno – informacyjna”. Film będzie udostępniany m.in. na portalu łowickiej przedsiębiorczości, na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Łowiczu oraz na Fun Pagu na Facebooku. Będzie załączany do pakietów promocyjno/upominkowych, które będą rozdysponowane podczas wydarzeń organizowanych w ramach przedmiotowego projektu, tj. Międzynarodowe Łowickie Gospodarcze Forum Przedsiębiorców, Startup Sprint Łowicz, czy targi spożywcze.

- ***Łowicz Miasto - lider polityki turystyki kulturowej***

Zgodnie z zapisami Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, Miasto Łowicz staje się liderem turystyki kulturowej.

W dniach 6 - 11 października 2016 r. na terenie województwa łódzkiego odbyła się wizyta studyjna touroperatorów japońskich, której jednym z punktów programu było zwiedzanie regionu łowickiego. Ważnym przedmiotem zainteresowań Japończyków jest

folklor, kultura ludowa, zwyczaje, obrzędy i kuchnia charakterystyczna dla regionu łowickiego. Goście zwiedzili m.in. Stary Rynek oraz dział etnograficzny Muzeum w Łowiczu. Wizyta delegacji związana była z planowanym wydaniem II edycji przewodnika po Polsce w języku japońskim, prezentującego największe atrakcje turystyczne będące przedmiotem ich zainteresowań.

▪ ***Promowanie muzeum i zasobów dziedzictwa kulturowego Miasta Łowicza***

Gminny Program Opieki nad Zabytkami wskazuje tradycyjne media łowickie promujące dziedzictwo kulturowe. Jako przykład podaje Radio Victoria oraz gazetę Nowy Łowiczanin. Urząd Miejski w Łowiczu w 2017 r. na przygotowanie i wyemitowanie na antenie Radia Victoria audycji „Rozmowa dnia” oraz emisji spotów reklamowych na promocję wydarzeń, imprez i przedsięwzięć z dziedziny kultury, sportu, turystyki i promocji miasta przeznaczył 17 712,00 zł.

W 2016 r. Urząd Miejski w Łowiczu przeznaczył 5 000,00 zł dotacji dla Mazowieckiej Fundacji Społeczno - Kulturalnej na organizację wystawy pn.: „Inspiracje łowicką sztuką ludową we współczesnym projektowaniu użytkowym (Moda Design Grafika)” w Galerii Browarna w Łowiczu. Realizacja zadania wpłynęła na poszerzenie oferty kulturalnej miasta Łowicza.

Na przygotowanie stoiska promocyjnego oraz wydanie publikacji towarzyszącej wystawie „ET(N)OS” – wpływ łowickiej sztuki ludowej na współczesne projektowanie, zorganizowanej w okresie od 13 – 23 października 2016 r. podczas 10 edycji Międzynarodowego Festiwalu Łódź Design przez Galerię Browarna w Łowiczu wydatkowano 2 500,00 zł.

Od grudnia 2016 r. do stycznia 2017 r. Muzeum w Łowiczu zorganizowało wystawę pt. „Tropem łowickich kolekcji”. Wystawa była pierwszą wspólną prezentacją zbiorów łowickich kolekcjonerów. Obejmowała m.in. lokalne wydawnictwa, w tym przedwojenną prasę i pocztówki, kolekcję obrazków świętych, kule armatnie z zamku łowickiego, monety, porcelanowe figurki, końskie munsztuki i ostrogi, pamiątki sportowe, etykiety oraz unikatowe skamieniałości. Swoje najcenniejsze eksponaty przedstawiło także Muzeum Guzików.

▪ ***Promowanie kultury Miasta Łowicza w kraju i za granicą***

Łowicz zawierając umowy z miastami partnerskimi ma możliwość promowania kultury miasta zarówno w kraju jak i za granicą. Miasto współpracuje z następującymi

miastami partnerskimi: Stupava na Słowacji, Saluzzo we Włoszech, Reda, Lubliniec, [Soleczniki](#) na Litwie, [Montoire sur le Loir](#) we Francji, [Colditz](#) w Niemczech, [Cheektowaga, New York](#) w Stanach Zjednoczonych.

W 2016 r., 20 osobowa delegacja Łowiczian pojechała do Redy, miasta partnerskiego Łowicza. Głównym celem wyjazdu była chęć nawiązania bliższej współpracy pomiędzy stowarzyszeniami senioralnymi obu miast. W 2017 r. w Łowiczu gościła 11 osobowa grupa Francuzów z zaprzyjaźnionego miasta partnerskiego Montoire sur le Loir. W czasie swojego kilkudniowego pobytu zwiedzali Łowicz i okolice oraz wzięli udział w procesji Bożego Ciała.

We wrześniu 2016 i 2017 r. Miasto Łowicz wzięło udział w największej imprezie kulturalnej promującej województwo łódzkie – „Mixer Regionalny” w Łodzi. Na stoisku promującym ziemię łowicką zaprezentowano m.in. rękodzieło ludowe, lokalne produkty łowickich firm: Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w Łowiczu i firmy AGROS NOVA i Bracia Urbanek oraz sklepu Folkstar. Na miejscu łowiccy przewodnicy PTTK oraz pracownicy Biura ds. Kultury, Sportu, Turystyki i Organizacji Pozarządowych Urzędu Miejskiego udzielali informacji na temat walorów kulturowych i przyrodniczych Łowicza i ziemi łowickiej.

W czerwcu 2016 r. w Galerii Browarna w Łowiczu została zorganizowana wystawa „ET[N]OS” przedstawiająca prace wielu znanych polskich projektantów i artystów. Tematem wystawy była aktualność łowickiej sztuki ludowej, jej potencjał w promocji miasta i mnogość interpretacji.

Jedną z okazji do promocji kultury łowickiej, w 2017 r. było wzięcie udziału przez twórców ludowych z regionu łowickiego, łowickich zespołów ludowych „Koderek i „Ksinzoków” oraz przedstawicieli Urzędu Miejskiego w Łowiczu, w nagraniu wielkanocnego odcinka programu telewizyjnego dla dzieci „Ziarno”. W programie zaprezentowano dawne zwyczaje i tradycje wielkanocne wywodzące się z regionu łowickiego.

W czerwcu 2017 r. ziemię łowicką odwiedziła delegacja ambasadorów 26 krajów: Argentyny, Armenii, Bangladeszu, Białorusi, Bośni i Hercegowiny, Cypru, Chorwacji, Czarnogóry, Danii, Filipin, Gruzji, Indonezji, Iraku, Macedonii, Mołdawii, Portugalii, Rep. Korei, RPA, Serbii, Słowacji, Słowenii, Sri Lanki, Urugwaju i Wenezueli. Wraz z nimi Łowicz i Maurzyce odwiedził Minister Spraw Zagranicznych oraz Wojewoda Łódzki. Wizyta rozpoczęła się oficjalnym powitaniem w ratuszu łowickim przez Burmistrza Miasta

Łowicza i Starostę Łowickiego. Po przedstawieniu historii dziejów Łowicza oraz zaprezentowaniu filmu promocyjnego, delegaci udali się do Skansenu w Maurzycach.

Kino Fenix w Łowiczu, w 2017 r. zostało przyjęte do prestiżowego grona sieci kin Europa Cinemas, obejmującego swoim zasięgiem 2 350 ekrany kinowe w 42 krajach. Sieć kin Europa Cinemas zrzesza kina, które prowadzą wspólne działania na skalę krajową i europejską. Ponadto Dyskusyjny Klub filmowy „Bez nazwy” działający przy Łowickim Ośrodku Kultury, również w 2017 r. otrzymał prestiżową nagrodę dla najlepszego DKF-u w Polsce, przyznaną przez Polski Instytut Sztuki Filmowej. DKF otrzymał wyróżnienie za rok 2016, w którym świętował 20-lecie swojej działalności.

W październiku 2017 r. w Łowickim Ośrodku Kultury odbyła się promocja i premierowy pokaz autorskiego filmu dokumentalnego pt. „Edziu nie piszej” o Edwardzie Bednarku – znanym instrumentalście ludowym, klarneckim i saksofonistom ziemi łowickiej. Film został przygotowany przez pracowników Łowickiego Ośrodka Kultury, a na realizację projektu pozyskano dotację z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Program operacyjny – Kultura ludowa i tradycyjna*, w kwocie 20 000,00 zł. Film jest doskonałą kulturalną promocją łowickiego regionu.

▪ ***Wykorzystanie elementów folkloru Miasta Łowicza w budowaniu specyfiki miasta***

Zadanie realizowane w sposób ciągły. Miasto Łowicz na bieżąco wprowadza innowacyjne rozwiązania świadczące o tożsamości regionu, tj. tablice kierunkowe, tablice rejestracyjne do samochodów itp. W 2018 r. planowane jest wprowadzenie odnowionych daszków słupów ogłoszeniowych we wzory łowickich pasiaków.

W latach 2016 - 2017 Urząd Miejski w Łowiczu zamówił następujące materiały promocyjne z łowickim motywem: zegary z łowicką wycinanką; znaczki pocztowe z okazji wręczenia nagrody „Gwiazda Łowicko”; gotowe gadżety zakupione w sklepie Folkstar; koszulki, długopisy, daszki przeciwsłoneczne, smycze, opaski silikonowe, osłonki samochodowe na szybę, piłki plażowe, kubki, zakładki do książek, foldery; rzeźby, bombki, jajka wielkanocne, chusty zakupione bezpośrednio od twórców ludowych.

▪ ***Wspieranie działalności Zespołów Ludowych z Łowicza***

Do łowickich zespołów ludowych reprezentujących i promujących Miasto Łowicz w kraju i za granicą należą:

- Dziecięco - Młodzieżowy Zespół Ludowy „Koderki”;

- Zespół Pieśni Tańca „Blichowiacy”;
- Zespół Śpiewaczy „Ksinzoki”.

Zespoły czynnie uczestniczą w wydarzeniach kulturalnych i są nagradzane i wyróżniane na wielu krajowych i zagranicznych festiwalach i konkursach. Najważniejsze zdobyte nagrody:

„Koderki”

- Nagroda Główna na XVI Ogólnopolskim Festiwalu Kolęd i Pastorałek „NASZE WIECZNE KOLEĐOWANIE” – Niepokalanów 2016;
- GRAND PRIX i nagroda główna na XV Ogólnopolskim Festiwalu Kolęd i Pastorałek „Staropolskie Koleđowanie” – Radom 2016, (I miejsce w kategorii solistów do lat 13 dla Malwiny Ciesielskiej;
- II miejsce w Ogólnopolskim Festiwalu Zespołów Folklorystycznych „O kujawski wianek” w kategorii Młodzieżowe zespoły folklorystyczne – Włocławek, 2017 r.;
- I miejsce w kategorii dziecięcej i II miejsce w kategorii młodzieżowo - dorosłej w IV Kasztelańskim Spotkaniu Zespołów Folklorystycznych, Sierpiec, 2017 r.

„Ksinzoki”

- „ZŁOTY TALENT” w Wojewódzkim Przeglądzie Twórczości Artystycznej "Jesienna Rewia Talentów - Mikrofon dla Seniora 2016", Łódź, 2016 r.

„Blichowiacy”

- laureat marki regionalnej „Łowickie” w 2017 r.

Działalność zespołów ludowych wspierana jest przez Miasto poprzez zakup usług koncertowych podczas Bożego Ciała oraz Księżackiego Jadła – Festiwalu Dobrej Żywności.

5. Środki finansowe uzyskane na realizację Programu

Źródłem finansowania Gminnego Programu Opieki nad zabytkami dla Miasta Łowicza w okresie sprawozdawczym było:

- 1) Dofinansowanie z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego z Programu „Dziedzictwo Kulturowe” w ramach następujących priorytetów: Ochrona Zabytków, Wspieranie Działań Muzealnych, Kultura Ludowa i Tradycyjna oraz z Programu „Infrastruktura Kultury”;
- 2) Dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi w ramach Programu priorytetowego "Przyrodnicze perły województwa łódzkiego - program rewaloryzacji zabytkowych parków”;

- 3) Dofinansowanie z budżetu własnego Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi na podstawie Regulaminu określającego zasady, tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego, wprowadzonego Uchwałą Nr XXXI/629/12 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 18 grudnia 2012 roku oraz zgodnie z Uchwałą Nr XXXVII/427/17 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 kwietnia 2017r. w sprawie rozstrzygnięcia konkursu i udzielenia w 2017 roku dotacji z budżetu Województwa Łódzkiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego;
- 4) Dotacje z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi;
- 5) Dofinansowanie z Łódzkiego Domu Kultury w Łodzi w ramach Programu „Współorganizacja Projektów Kulturalnych na Terenie Województwa Łódzkiego”;
- 6) Środki własne samorządu miejskiego i powiatowego oraz prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych.

6. Podsumowanie

Należy stwierdzić, że w analizowanym okresie od listopada 2015 do grudnia 2017 roku, działania i zaangażowanie jakie podjęto w celu ochrony dziedzictwa kulturowego wpłynęły na postrzeganie zabytków jako materialnego zapisu historii, źródło regionalnej dumy oraz posłużyły za motyw do rozwoju miasta. Stworzono warunki dla realizacji ochrony zabytków, a prowadzone działania wpłynęły na wzrost zainteresowania nie tylko cennymi obiektami, ale także historią i kulturą regionu łowickiego. Zaczęto dostrzegać ważną rolę walorów krajobrazowych i turystycznych. W oparciu o zabytkowe obiekty i obszary zaczęto rozwijać funkcje turystyczne.

Miasto Łowicz jest regionem o wyjątkowym i bogatym dziedzictwie kulturowym. Obszar miasta Łowicza w zakresie walorów dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionalnej posiada bardzo duży potencjał. Ma to związek z wysokimi walorami krajobrazu kulturowego, bogatą historią i istnieniem wielu cennych obiektów reprezentujących różne kultury. Niewątpliwie czynnikiem wyróżniającym miasto na tle innych są bogate tradycje regionu, folklor, uroczysta procesja Bożego Ciała, bardzo duża liczba obiektów zabytkowych, które są niezwykle cenne z punktu widzenia dorobku kulturowego kraju. Na szczególne wyróżnienie zasługuje Bazylika Katedralna w Łowiczu pod wezwaniem „Wniebowzięcia

Najświętszej Marii Panny”, którą objęto wyższą formą ochrony zabytków, uznając ją za pomnik historii (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 października 2012 r.). Dużą szansą na rozwój regionu, podniesienie prestiżu obszaru Łowicza i większych możliwości pozyskania środków finansowych na przeprowadzenie kompleksowej rewitalizacji jest utworzenie parku kulturowego w granicach obszaru zabytkowego w mieście.

Wśród słabych stron Łowicza należy zwrócić uwagę na zły stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych oraz niedostosowanie sposobu ich użytkowania do ich charakteru, a także niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb na ochronę i rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych.

Miasto Łowicz stara się świadomie zarządzać zasobami dziedzictwa kulturowego i je skutecznie wykorzystywać, co w połączeniu z promocją przyczynia się do rozwoju miasta.